

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 75.

Torsdagen den 7 juni.

Kl. 1,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande juni.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagav, att enligt överenskommelse mellan kamrarnas talmän gemensamma voteringar komme att äga rum lördagen den 9 i denna månad angående de voteringspropositioner, som då vore av kamrarna godkända.

§ 3.

Herr *Höglunds* i Strömstad vid kammarens sammanträde nästlidna gårdag framställda, men då bordlagda anhållan, att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa spörsmål angående ändring i gällande lagbestämmelser rörande strandägares rätt till fiske föredrogs härefter; och blev denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 32—34 och 36 samt statsutskottets memorial nr 189.

§ 5.

Vid föredragning härpå av sammansatta stats- och lagutskottets nr 2 memorial, nr 5, angående ersättning åt utskottets sekreterare och vaktbetjäning, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Härefter föredrogs, men blevo ånyo bordlagda bankoutskottets utlåtanden nr 60 och 66—68, lagutskottets utlåtande nr 64 samt jordbruksutskottets memorial nr 120.

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 75.

§ 7.

Jordbruksutskottets memorial, nr 121, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förlikningsvis bestämd skatteköpeskilling för hemman å Tuna bergslags allmänning m. m. ävensom två i ämnet väckta motioner, som nu föredrogs, lades till handlingarna.

§ 8.

Vidare föredrogs vart för sig jordbruksutskottets memorial:

nr 122, angående ersättning till postdirektören J. Enger, vilken såsom särskild föredragande och sekreterare biträtt utskottet vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1918 för statens skogsdomäner m. m. samt två i ämnet väckta motioner; och

nr 123, angående ersättning till t. f. revisionssekreteraren A. E. Rodhe, vilken såsom särskild föredragande och sekreterare biträtt utskottet vid behandling av Kungl. Maj:ts propositioner, nr 188, med förslag till lag huru förhållas bör med ströängar vid ägostyckning inom Västerbottens eller Norrbottens läns lappmark samt lag om förbud mot avsondring av ströängar inom Västerbottens eller Norrbottens läns lappmark och, nr 242, angående ströängars utbytande mot annan mark.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa memorial hemställt.

§ 9.

Efter nu skedd föredragning av första särskilda utskottets memorial, nr 21, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående omorganisation av och lönereglering för överintendentensämbetet m. m. blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkänd.

§ 10.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.

Till avgörande förelåg härpå konstitutionsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av väckt motion angående utsträckning av andra kammarens funktionstid.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 43, hade herr *Clason* hemställt, att riksdagen ville såom vilande i grundlagsenlig ordning antaga sådana förändrade bestämmelser i riksdagsordningen, att valperioden till andra kammaren bleve fyraårig.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av herr *Clasons* motion måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

*Förslag
till*

Ang. utstäckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

ändrad lydelse av §§ 103 och 108 regeringsformen samt § 13, § 14 mom. 2, § 15 mom. 1 och 4, § 17 mom. 1 och 2, § 21, § 69 och § 70 riksdagsordningen, så ock till övergångsstadganden i regeringsformen och riksdagsordningen.

§ 103.

Lagtima riksdag skall vart fjärde år, på sätt riksdagsordningen stadgar, tillsätta en nämnd, som äge att döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, eller om vissa av dem, utan bevisligen begångna fel och brott, varom föregående § handlar, likväl kunde anses böra från detta kall skiljas. Beslutar — — — — — belopp.

§ 108.

Lagtima riksdag skall vart fjärde år, på sätt i riksdagsordningen sägs, förordna sex för kunskaper och lärdom kände män att jämte justitieombudsmannen, som bland dem förer ordet, utöva vård över tryckfriheten. Dessa — — — — — kommitterade.

Övergångsstadgande.

Nämnd, varom i 103 § sägs, skall tillsättas år 1921, då ock kommitterade skola förordnas jämlikt 108 §.

Riksdagsordningen.

§ 13.

Andra kammarens ledamöter skola till ett antal av tvåhundra-trettio väljas för en tid av fyra år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under vilket valet skett.

§ 14.

2. Stad, som utgör del av län, skall, där stadens folkmängd vid början av tredje året inom en fyraårsperiod uppgår till eller överstiger tre tvåhundratrettiondelar av rikets folkmängd, utgöra en valkrets i fråga om val, som avser tid efter periodens utgång; dock må stad, vars folkmängd utgör minst sex tvåhundratrettiondelar av rikets folkmängd, kunna delas i valkretsar.

Inträffar vid början av tredje året inom en fyraårsperiod, att i stad, som utgör en valkrets, folkmängden ej längre uppgår till en nittiondel av rikets folkmängd, skall staden icke vidare bilda egen valkrets.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

§ 15.

1. I varje valkrets väljes, efter folkmängden vid början av tredje året näst före den fyraårsperiod, för vilken valen gälla, en riksdagsman för varje fullt tal, motsvarande en tvåhundredretiondel av rikets folkmängd.

4. Det antal riksdagsmän, varje valkrets enligt ovan angivna grunder äger utse, fastställles för varje fyraårsperiod av Konungen.

§ 17.

1. Val till riksdagsmän i andra kammaren verkställas under september månad året näst före början av de fyra år, för vilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen om nya val, förrättas dessa ofördröjligen för den tid, som återstår av fyraårsperioden.

§ 21.

Riksdagsman, som för andra kammaren vald blivit, må ej denna befattning sig undandraga med mindre han företer giltiga skäl för avsägelse. Som sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder över 60 år;
3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevisat fyra lagtima riksdagar.

Avsägelse — — — — — befallningshavande.

§ 69.

Lagtima riksdag skall vart fjärde år tillsätta en nämnd av fyrtioåtta personer, därav vardera kammaren genom sluten omröstning inom sig utser tjugofyra, och vilken nämnd, i den ordning 103 och 104 §§ regeringsformen stadga, äger att döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, eller om vissa av dem, utan bevisligen begångna fel och brott, varom regeringsformens 102 § handlar, likväl kunna anses bära från detta kall skiljas. Denna nämnd träder samma dag den blivit vald tillsammans.

Nämndens — — — — — föreskrives.
I — — — — — ledamöter.

§ 70.

Lagtima riksdag skall vart fjärde år förordna sex förkunskaper och lärdom kände män att, jämte justitieombudsmannen, som bland dem förer ordet, utöva vård över tryckfriheten. Dessa — — — — — man.

Övergångsstadgande.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

Intill dess nya val i hela riket till andra kammaren första gången förrättas efter utgången av augusti månad 1920 skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före 1918 i sådant hänseende gällande stadganden. Vill riksdagsman, som enligt dessa stadganden blivit vald, avsäga sig befattningen, äge rätt därtill även i det fall att han tillföre såsom riksdagsman bevisat blott tre lagtima riksdagar.

Nämnd, varom i 69 § sägs, skall tillsättas år 1921, då ock kommitterade skola förordnas jämlikt 70 §.

Mot viss del av utskottets motivering hade reservation avgivits av herrar *Clason* och *von Mentzer*.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Vid den sista interpellationsdebatten restes det från vänsterhåll ett ganska allmänt angrepp emot den överväldigande makt, som ett enda parti här i landet, nämligen högern, har genom sin representation i samhället. Och jag tillät mig för min del att bland de många samverkande orsakerna också framhålla, att enligt min personliga mening berodde denna makt till icke oväsentlig del därpå, att under de sista tiderna vänsterpartierna icke med kraft och entusiasm gått till storms mot detta högervälde utan alltför mycket varit undfallande för detsamma och ofta nog rent av fallit detsamma i armarna.

Nu föreligger en politisk nyorientering, om jag så får kalla det, plötsligt och utan att man haft någon aning om någonting sådant, i strid mot principer och parlamentariska traditioner. Ett enhälligt utskott har med en fullständig omkastning av de grundsatser, som samma utskott så gott som enhälligt uttalade 1912, tillstyrkt riksdagen att nu omsider falla till föga för ett gammalt högerkrav och minska demokratiens och vänsterfolkets möjligheter att arbeta sig fram i detta samhälle till det tillbörliga inflytande, som även den delen av folket bör ha. Jag får verkligen säga, att jag blev synnerligen överraskad och nedslagen på samma gång, ty detta var dock väl mycket, tyckte jag åtminstone.

Vad är det för skäl, som finnas för att valperioderna till den folkvalda kammaren icke böra vara alltför långa? 1912 års konstitutionsutskott uppräknade dem och däribland också skälen, varför man icke bör öka valperioden från tre till fyra år. Då sades, att andra kammaren måste vara ett uttryck för folkmeningen, och tiden rider fort ofta nog. Då följer folkmeningen med, och då bör det också finnas liksom en motsvarande resonans i parlamentet åtminstone, om man skall slå in på den parlamentariska politiken. Men det har helt naturligt emot sådana strömningar varit ett gammalt högerkrav att hålla parlamentet en tid bakom

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

flötet, så att de nya tidströmningarna icke skulle få fotfäste där, utan att det skulle bli största möjliga uppskov.

Det är också en gammal erfarenhet — och det ligger även i sakens natur — att ju längre tid författningen undanskjuter möjligheten för folkopinionerna att få parlamenten förnyade, ju längre tid dröjer det att genomföra demokratiska reformer. Och vi ha också lärt oss, att ju längre parlamentets mandat varar, dess starkare blir partifunktionarismen gentemot samma folkmeningar.

Därför sade konstitutionsutskottet 1912, att det får icke komma i fråga, att det är alldeles oantagligt att öka valperioderna för andra kammaren från tre till fyra år. Man anförde därvid också, att med proportionella val var det så mycket olämpligare, ty då skulle, för den händelse det bleve en ledighet under tiden, en suppleant träda in, och det kunde därför icke bli något stickval, varigenom man under valperioden kunde få kännedom om den allmänna opinionen. Även detta skäl kan ju väga något, ehuru jag icke anser det vara av någon större betydelse.

Men så sades det vidare, att det är alldeles oresonligt, att — då man nu minskat tiden för första kammaren från 9 till 6 år, därför att valperioderna böra göras väsentligt kortare — man då skulle såsom motvikt mot denna reform kort därefter gå en annan väg beträffande andra kammaren.

Slutligen anfördes, att genom att sätta valperioderna till 4 år kommer möjligheten att göra ändring i grundlagen att uppskjutas ännu ett år. Man får vänta 4 år, innan ett förslag, som riksdagen antagit, kan bli definitivt genomfört, i stället för 3 år som det nu är.

Vi se således, att på alla områden verkar detta konserverande på samhället och som ett motvärn emot demokratiska strävanden.

Nu har, i och med att man fullkomligt omkastat sin ståndpunkt, anförts av konstitutionsutskottet för det första, att på det sättet skulle man få ökad arbetsro. Ja, det är ett vanligt argument, som högern alltid framfört för att undvika, att den offentliga meningen skulle få göra sig gällande. Men det står bra litet i överensstämmelse med den vänsterparoll, som utgavs under interpellationsdebatten och som lydde på det sättet, att nu skola vi icke giva oss någon ro, förrän vi få högerväldets allenamakt i detta land bruten. Det duger icke då att komma med tal om arbetsro, och allra minst passar det att genomföra en reform, som skulle stärka högerväldet i stället. Det är ju alldeles som att hälsa »Guds fred» och svara med »yxskaft». »Guds fred» sades av vänstern häromdagen om framtidens förväntningar, och i dag skall på detta svaras »yxskaft».

Det anföres här vidare, att parlamentsledamöterna skulle genom de förlängda valperioderna få tillfälle till ökade erfarenheter. Det är en fullkomlig likgiltighet, den skillnad i erfarenhet som vinnes på tre eller fyra år. Det kan kvitta alldeles detsamma. För övrigt ställer sig saken så, att en mängd av kammarens ledamöter bli omvalda, och de få då tillfälle att mer och mer öka sin

erfarenhet. De enda, som icke bli i tillfälle till det, äro de, som icke bli omvalda, därför att valmännen vilja ha andra. Men nu kommer andra kammaren och säger, att vi måste skydda dessa representanter mot valmännen, som icke vilja ha dem, blott därför att de skola få större erfarenhet. Vilken demokratisk reform herrarna äro i begrepp att införa, och vilken motivering! Vänstern har anlagt högerens gamla motiv. Jag har knappast upplevat en sådan fullkomlig kapitulation för högern i ett utskottsbetänkande som just i detta.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

Så kommer ett skäl, som det ju ligger något i, och det är det, att genom att man minskar antalet val till andra kammaren undvikas valstrider och andra besvär och kostnader, som ligga därunder. Men icke skall ett sådant syftemål få vinnas på bekostnad av oundgängliga demokratiska principer. Vi ha från det parti, som jag tillhör för tillfället, just fäst oss vid detta, och vi ha därför föreslagit, att första kammaren skall avskaffas, och såsom ett biskäl till denna reform ha vi anført, att vi slippa de onödiga valen till första kammaren. Här går utskottet en alldeles motsatt väg. Det säger, att vi måste naturligtvis ha kvar första-kammarvalen, men för att få dem riktigt fastlåsta i ett färdigt och nyttigt system skola vi ändra valperioden för andra kammaren, så att det blir val till den ena kammaren vart annat år och vart annat år till den andra. Det är så långt ifrån, att andra kammaren, andra kammarrens vänster, menar jag, skulle rida spärr — jag föreställer mig, att det blir på en käpphäst i varje fall — mot första kammaren, att den nu tvärtom vill inflicka första-kammarvalen såsom ett särskilt orubbligt och passande inslag i vår konstitution.

Så talar man om erfarenheter från andra länder. Jag tycker vi skola först tänka på våra egna förhållanden. Den treåriga perioden är en gammal svensk institution, som fanns redan under ständsriksdagarnas tid. Varför skall man icke kunna vara patriotisk också på sådana områden, då ni äro det, så fort det gäller militäranskaffning och dylikt? Om man ser på utländska föredömen, skall man i regel finna, att just i de länder, där de konservativa strömningarna ha det största inflytandet, äro valperioderna större. På vissa håll har man modererat det så, att man väljer hälften vart annat år. Men i länder sådana som Nordamerika har man en tvåårig valperiod, i Norge, Finland och Schweiz, d. v. s. de tre mest demokratiska länderna, är det tre år. Skola vi, då vi rusta oss att gå fram mot en demokratisk utveckling, övergiva vår gemenskap med Europas mest demokratiska länder och åberopa föredömen från de mest konservativa? Det är också ett bevis om på vilka villovägar vänstern i denna stund befinner sig.

Man har slutligen åberopat, att i Danmarks sista valreform övergick man från treåriga valperioder till fyraåriga för folkettinget. Det är möjligt, men då kan man säga, att det är ett exempel, som vi icke böra efterfölja här. Och jag föreställer mig för övrigt, att det ingick såsom en kompromiss, ett medgivande därför att man å andra sidan fick andra verkliga reella konstitutioner.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

nella fördelar. Utskottet har icke alls undersökt anledningen till det danska omslaget.

Så långt hade jag hunnit i mitt resonemang till i går. Så fick jag i dag en ny upplysning, ett slags nyckel till detta för mig obegripliga, som gör saken ännu mycket värre. Från ett andra-kammar-håll, som har reda på detta, har man sagt mig: men, kära Lindhagen, det är ju en kompromiss med högern, vi ha fått ökat arvode i kammaren, och högern har fått detta i stället. Detta är förklaringen till det hela. Och så hycklar vänstern reella motiv, som den icke själv kan stå för inför sina samveten. Nu går verkligen den parlamentariska korruptionen alldeles för långt. Och i hemlighet skall man lura oss att gå med på en sådan här fruktansvärd kohandel.

Det förhåller sig så, att genom penningvärdets fall och de nya tidernas mångskiftande göromål samt därav föranledda förlängda riksdagssessioner har andra kammarens ställning blivit undergrävd så till vida, att de arvoden, som förut avsågo att kunna bereda en folkrepresentant utan tillgångar tillfälle att representera det svenska folket, numera icke förslå därtill. Man skulle tycka, att denna sak skall avgöras för sig och att man icke skulle låta högern begagna den såsom bytesmedel. Jag tycker icke det är bra, att andra kammaren förlorar sin gamla karaktär. Herr Hildebrand talade här om dagen om att vi måste upprätthålla vår författning, men när den icke passar högern, kan den gå under. Här är ett intressant exempel på hur det kan ställa sig, när högern har hand om budgeten, trots att vänstern har majoriteten. I detta fall har högern makt att genom första kammaren bestämma, om pengar skola tagas från statskassan eller icke för att öka riksdagsmännens arvoden. Då har högern sagt: vi äro med på att bevilja detta anslag, om ni bereda oss i konstitutionen i övrigt en konserverande fördel. Då vill jag säga, att om detta nu skall slås fast, så låt oss då åtminstone använda det som en inkörsport till den nya taktik, som vänstern bör använda. Här se vi, att högern för att komma till en konservativ reform vill använda sin budgetmakt i denna punkt. Låt oss då också på vänstersidan för att komma till folkliga reformer på samma sätt använda den budgetmakt som vänstern har.

Nu är det emellertid, som herrarna förstå, fråga om ett sådant avtal som sekretessen är bredd över. Det strider mot varje demokrati, att några funktionärer skola sitta i ett utskott och lura oss till saker som vi icke få veta de verkliga anledningarna till. Det strider mot all demokratisk ordning, och jag protesterar mot ett sådant sätt att behandla ett viktigt ärende. Vidare är själva saken till sin natur något som inom juridiken kallas ett pactum turpe, d. v. s. ett sådant skamligt avtal som icke är bindande för någon av dem som ingå detsamma. Och därför får jag i den svenska juridikens namn fritaga alla som ingått på detta avtal från skyldighet att fullgöra sina förbindelser. Det sades av herr Hildebrand: låt oss vara svenskar. Då svarar jag: den svenska

juridiken påbjuder att man icke skall uppfylla sådana förbindelser!

På dessa skäl, herr talman, yrkar jag för min personliga del ett utomordentligt energiskt avslag på detta vidunderliga förslag.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Höglund* i Stockholm, *Winberg*, *Vennerström*, *Johansson* i Sollefteå, *Hage*, *Eronn*, *Lundberg* och *Skareen*.

Vidare yttrade:

Herr Edén: Herr talman! Innan jag går in på den siste tälarens energiska avslagsyrkande, skall jag be att få föreslå en liten rättelse i konstitutionsutskottets yrkande, vilken rättelse redan är antagen av första kammaren. I § 15 av den föreslagna grundlagstexten på sid. 13 står det: »I varje valkrets väljes, efter folkmängden vid början av *tredje* året näst före den *fyraårsperiod*, för vilken valen gälla, en riksdagsman för varje fullt tal, motsvarande en tvåhundertrettiondel av rikets folkmängd. Det antal riksdagsmän, varje valkrets enligt ovan angivna grunder äger utse, fastställes för varje *fyraårsperiod*» o. s. v. Detta ord *tredje* på andra raden bör helt och hållet strykas, så att paragrafen får lydelsen: »I varje valkrets väljes, efter folkmängden vid början av året näst före den *fyraårsperiod*» o. s. v. Därav följer, att dessa folkmängdssiffror komma att bliva de färskaste, som stå till buds vid den reglering av antalet mandat mellan valkretsarna, som i paragrafen omnämnas. I detta sammanhang kräves också en liten ändring i motiveringen på sidan 10 i det stycke, som står överst på sidan och som i mitten har en mening som börjar med orden: »I §§ 14 och 15» m. m. Denna mening och den därpå följande böra utbytas mot vad jag nu kommer att föredraga: I § 14 bör därjämte orden »andra året inom en *treårsperiod*» utbytas mot »*tredje* året inom en *fyraårsperiod*», så att ändringar i valkretsindelningen fortfarande såsom hittills byggas på folkmängdsförhållandena vid början av året näst före det, då valet sker. Även i § 15 bör »*treårsperiod*» utbytas mot »*fyraårsperiod*». I detta sammanhang föreslår utskottet jämväl, att i paragrafens inledning orden »vid början av *andra* året näst före» valperioden, utbytas mot »vid början av året näst före». För den reglering av antalet riksdagsmän mellan valkretsarna, som enligt denna paragraf skall verkställas av Konungen, är det nämligen uppenbarligen önskvärt, att de senast tillgängliga folkmängdssiffrorna läggas till grund, och det möter numera intet hinder att därvid använda siffror från året näst före valperiodens början.» Därefter fortsätter motiveringen med följande stycke: »Grundlagarna innehålla på flera ställen bestämmelser» etc.

Vad herr Lindhagens yrkande beträffar, så tror jag, att han kunde först och främst något sparat på den starka indignation, som präglade hans anförande. Jag är rädd, att om han skall använda indignationen på sådana ärenden med sådan styrka, kan den taga

Ang. utsträck-
ning av
andra kamma-
rens funk-
tionstid.
(Forts.)

slut vid mera behövliga tillfällen, ehuru jag väl känner, att det finns rikliga förråd av den varan. Det har icke alls varit tal om något »pactum turpe», såsom herr Lindhagen säger. Under resonemang om de olika ärendena i utskottet har det naturligtvis kunnat under hand omnämnas, att det ena ärendet låge vänstern särskilt starkt om hjärtat och det andra ärendet haft ett särskilt intresse för högern. Men herr Lindhagen kan vara fullt övertygad om att någon överenskommelse och vad allt annat som han antydde icke föreligger. Och det är alldeles oriktigt, när herr Lindhagen påstår, att vi i utskottsutlåtandet icke skulle låta kammaren veta de verkliga anledningarna till den ståndpunkt utskottet intager. Dessa anledningar äro tvärt om i utlåtandet omnämnda. De äro omnämnda med all den reservation som kan påkallas av sakens beskaffenhet, men de stå där, och det är betecknande, att herr Lindhagen alldeles för lätt förbigick de viktigaste och för utskottet avgörande skälen.

Det förhåller sig naturligtvis så, att man från vänsterpartierna, såväl det socialdemokratiska som det liberala, icke gärna går med på en förlängning av valperioden i och för sig. Och det är också i utskottsutlåtandet uttryckligen uttalat, att vi icke kunnat känna oss övertygade av de första skäl, som motionären anför och som herr Lindhagen egentligen inskränkt sig till att citera, skälen om en ökad arbetsro och ökad erfarenhet för riksdagsmännen. Att dessa skäl verkligen hava något att säga, läser herr Lindhagen lika litet som vi kunna bestrida, men man kan ju alltid anföras, att de icke äro tillräckliga för att ensamma bestämma ett utskott och en riksdag att gå med på en sådan förändring. Huvudskälet, såsom det också uttryckligen heter i utskottsutlåtandet, det som blev avgörande för utskottets ställning till förslaget, är vad motionären för övrigt har åberopat, nämligen de oupphörligt återkommande valstriderna, som under nuvarande regim förekomma. Vore det så, att dessa val till andra kammaren vore de enda stora kraftmätningar, vid vilka det kommer i fråga att uppbåda intresse och energi och nedlägga allt möjligt arbete från de olika partiernas sida, så skulle jag för min del icke reflektera på att utsträcka valperioden. Men nu är det på det sättet, att förutom val till andra kammaren har man också val till landstingen vart annat år, på grund av att landstingen förnyas med hälften av medlemsantalet vart annat år. Man har likaledes val av stadsfullmäktige vart annat år, och man har i vissa delar av landsbygden val till kommunalfullmäktige. Man kommer på detta sätt in i en cirkelgång, som kan leda till att man på samma år får icke mindre än tre dylika stora val, allesammans präglade av de ansträngningar och hela den apparat, som ett modernt val medför: ett val till landstingen på våren, ett val till andra kammaren på hösten och ett val till stadsfullmäktige på senhösten i december.

Jag förstår mycket väl herr Lindhagens önskan att stå i kontakt med valmännen, och denna önskan har jag själv varit med om att giva uttryck åt. Men jag tror, att man får erkänna, att det blir ändå för mycket av det goda med en sådan anhopning av val, med sådana anordningar, som låta oss det ena året efter det andra kom-

ma in i dylika aldrig upphörande valstrider. Man kan icke heller efter min mening säga, att en sådan ordning är något ur demokratisk synpunkt fördelaktigt. Tvärtom, om valen bli så täta, då blir, såvitt jag förstår, följden egentligen den, att detta kan löda till fördel huvudsakligen för den organisation, som har det bäst utbildade maskineriet och den starkast utvecklade tekniken och de största ekonomiska resurserna. Men det kan icke vara någon fördel för de organisationer, som måste huvudsakligen bygga på sina medlemmars och meningsfränders personliga intresse och personliga insatser. Helt naturligt måste detta intresse och dessa insatser hava svårt att hålla sig uppe inför den oupphörligt återkommande ansträngningen. Även ur ren demokratisk synpunkt, för att icke utvecklingen skall leda därtill, att här till sist uppstår en ren trötthet med de oupphörligt återkommande valen, även ur den synpunkten är det som denna fråga måste betraktas. Och då hava vi verkligen även från vänsterpartierna varit av den mening, att denna synpunkt är så viktig, icke minst för dem som hålla på demokratin, att det icke går att skjuta undan den.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.

(Forts.)

Nu har motionären kombinerat frågan om en utsträckning av andra kammarens valperiod med en annan fråga, om inskränkande av valkampanjerna för de kommunala valen. Han har tänkt sig, att det skulle kunna ske på en av två vägar, antingen så att man rent av försökte sammanföra åtminstone en del av dessa valkampanjer med valen till andra kammaren till ungefär samma tid, låt oss säga i september ett visst år — på det sättet skulle man kunna slå ihop valrörelserna, så att man icke behöfve göra två valrörelser under egentligen samma valsituation — eller också så, att man skulle försöka låta dessa stora valkampanjer alternera med varandra, så att med två års mellanrum sker val till landstingen och val till andra kammaren, och man skulle få ett år emellan, som var fritt från val. Vilken av dessa vägar som för detta ändamål skall beträdas, är omöjligt att på rak arm säga. Det blir en ganska invecklad utredning angående de kommunala valen, och möjligen kommer man att omplacera dem. För att få denna utredning till stånd har därför utskottet i sitt följande utlåtande föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t. I varje fall är dock det syfte, som man härmed eftersträvar, väl värt att upptagas av andra kammaren. Jag bestriider fullkomligt, att herr Lindhagen har någon rätt att säga, att detta betyder att falla högern i armarna och underkasta sig högerväldet, att kapitulera och gud vet allt vad det var för uttryck som han gav åt sin starka indignation.

Yttermera bör också framhållas, att ett bifall till det väckta förslaget om en fyraårs valperiod för andra kammaren är fullkomligt hypotetiskt. Det är i utskottsutlåtandet direkt sagt ifrån, att vad som nu sker är endast, att man antager såsom vilande en grundlagsändring, och att denna grundlagsändring icke får komma till avgörande inför riksdagen, förrän utredningen angående omläggning av de kommunala valperioderna blivit slutförd och dess resultat framlagt till riksdagens prövning. På utfallet av denna utred-

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

ning kommer det så att bero, det är fullkomligt klart för båda sidorna inom konstitutionsutskottet, om man skall stadfästa eller icke stadfästa beslutet om fyra års valperioder till andra kammaren. Skulle det visa sig, att man icke kan göra denna kombination, så står det kamrarna fritt att avslå förslaget om fyra års valperioder till andra kammaren. Skulle det däremot visa sig, att man verkligen kan vinna denna efter min nyss uttryckta mening så eftersträfvansvärda förenkling och sammanförning av valen, så tror jag, att andra kammaren skall betänka sig flera gånger, innan den avslår möjligheten att vinna ett dylikt ändamål.

Det förefaller mig, som om vad jag nu anfört bör utgöra goda skäl för att visa, att vad som nu ifrågasättes icke är annat än en åtgärd, framkallad av erfarenheten och verkligen i hög grad översensstämmande med just de demokratiska partiernas intressen. Att man icke var inne på den vägen 1912, berodde givetvis därpå, att man då hade alldeles för liten erfarenhet om vad hela maskineriet med de proportionella valen, de ständigt återkommande valrörelserna o. s. v. innebär. Sedan dess hava fem år gått. Vi hava fått lära bra mycket av tungan från dessa valrörelser under de fem åren, och vi hava ansett oss icke kunna underlåta att taga hänsyn till dessa erfarenheter.

Vad herr Lindhagen för övrigt anförde om sådana saker, som att man skulle för mycket närma andra kammarens valperiod till första kammarens, förefaller mig icke vara ägnat att tagas på alltför stort allvar. Det skälet kom in i utlåtandet 1912, verkligen icke ur demokratisk synpunkt utan ur konservativ synpunkt, därför att man från förstakammarhåll ansåg, att första kammaren icke skulle bliva nog konservativ i förhållande till den andra, om dess valperiod bleve endast två år längre. Konsekvensen av denna ståndpunkt är en utsträckning av första kammarens funktionstid, och den frågan var verkligen uppe 1912. Nu har man från högerhåll dess bättre icke framställt något sådant yrkande, som vi icke skulle hava kunnat gå med på. Jag förstår icke, varför denna synpunkt skall behöva tagas upp i denna kammare från yttersta vänstern.

Herr talman, jag har aldrig vare sig i utskottet eller på annat håll dolt, att vissa av de principiella anmärkningar emot en utsträckning av valperioden, som framlades 1912, efter min mening verkligen äro i och för sig vägande. Men jag har icke heller dolt, att man måste jämföra dessa anmärkningar med de uppenbara olägenheterna för hela vårt politiska och kommunala liv av de nuvarande ständigt återkommande valkampanjerna. Vid denna jämförelse har jag funnit det vara mera värt att försöka något så när reglera denna återkomst av valkampanjerna än att ovillkorligen hålla fast vid treårsperioden till andra kammaren. På denna grund och med understrykande av, att kammaren har sin fulla handlingsfrihet ifråga om det definitiva antagandet av förslaget om en fyraårig valperiod, när väl utredningen om de kommunala valkampanjerna

föreligger, på den grunden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med den av mig gjorda ändringen.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

Med herr Edén förenade sig herr *Ericsson* i Vallsta.

Herr *Larsson* i Västerås: Herr talman! Jag begärde ordet redan i början av denna debatt med anledning av herr Lindhagens antydan om den kompromiss, som skulle hava förekommit inom utskottet. Jag ber att i likhet med den föregående talaren få framhålla, att någon sådan kompromiss icke föreligger. Väl ha enskilt från högerhall antydningar gjorts om något i den stilen, men för min del vet jag icke någon enda utskottsmedlem, som har bundit sig för en sådan kompromiss, och i varje fall har jag icke gjort det. Detta om den saken.

Nu skulle jag vilja säga några ord i själva frågan. Naturligtvis kan mot denna grundlagsändring göras vissa erinringar och resas vissa betänkligheter och för min del får jag säga, att jag varit ganska betänksam, men jag tror, att man får se på denna sak litet nyktrare, än vad herr Lindhagen tycktes göra, då han med indignation tillbakavisade detta förslag. Jag har sett saken företrädesvis ur praktisk synpunkt och sökt att väga nackdelar och fördelar mot varandra, och jag har för min del kommit till det resultatet, att fördelarna uppväga nackdelarna. Jag ber då först att få erinra om, att om denna reform antages, är den ju sammanknuten, såsom herrarna funnit, med frågan om en koncentring även av de kommunala valen, och det är denna punkt, som för mig har varit avgörande. Jag skulle icke, om det här hade gällt att enbart förlänga valperioden till andra kammaren, kunnat gå med på förslaget, men just på grund av denna sammanknytning med utsikten till att kunna få valen koncentrerade till vartannat år och kanske till vart fjärde år har jag ansett mig böra gå med på även detta förslag. Jag tror för min del icke att högerväldet skall kunna känna sig starkt här i landet, om förslaget antages. Om högern för sin del har denna uppfattning, må den gärna hava den, och om herr Lindhagen också tror därpå, kan jag icke hjälpa det. Jag är emellertid övertygad om, att för den händelse denna grundlagsändring blir antagen tillika med den reform, som är föreslagen angående de kommunala valen, skall det komma att visa sig, att högern icke allenast icke kommer att skörda fördel av detta, utan att det tvärtom skall bliva till förmån för vänstern. Jag stöder denna uppfattning på den omständigheten, att vi nu hava kommit in i sådana förhållanden, att det icke går ett enda år, utan att vi hava en, två eller tre stora valkampanjer. Den, som har någon erfarenhet beträffande valrörelserna här i vårt land, måste säga sig, att detta är en olägenhet och en betydande olägenhet. Dessa förhållanden draga tid, krafter och kostnader icke allenast för dem, som stå i valledningen, utan även för stora grupper av valmän ute i valkretsarna, och jag vill tillägga, att för ett parti, som icke i likhet med högern har obegränsade ekonomiska resurser, är det verkligen någonting att taga fasta på.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

detta att söka få en koncentrerings av valen, så att icke dessa valkampanjer skola återkomma vartenda år. Jag tror också för min del, att det ur rent demokratisk synpunkt kan vara en fördel därutinnan, att, såsom vi alla känna, vid valkampanjerna knyter sig intresset till vissa aktuella politiska eller kommunala frågor, och man får vid dessa valkampanjer icke tillfälle att vidga synpunkterna ute hos folket på samma sätt, som man kan göra, om det är en period av lugn mellan valkampanjerna. Då kan man få tillfälle att också föra ut de rena socialdemokratiska principerna bland folket. Nu är det klart, att dessa komma också fram i viss mån under valrörelserna, men jag betonar ännu en gång, att det är de stora aktuella frågorna, som där träda i förgrunden, och man kan icke i samma omfattning och på samma grundliga sätt gå till botten med principfrågorna i allmänhet. Således är det även ur denna synpunkt en fördel med färre valrörelser.

Vad nackdelarna beträffar, skulle de bestå i, att valmännen icke så ofta kunna få tillfälle att säga sin mening. Nu är det ju så, att de få tillfälle att säga sin mening i regel vart tredje år, men hädanefter skulle de få göra det blott vart fjärde år. Jag tror icke, att man kan tillmäta denna tidsskillnad så särdeles stor betydelse, när man tänker på, huru förhållandena nu gestalta sig, särskilt sedan 1910. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att numera duger det icke att komma fram med riksdagskandidater så där i skymundan, utan här måste partierna framlägga sina program över sin allmänna politik och kandidaturen måste vara offentlig. Jag frågar då: är det någon rim och reson i att uttrycka saken så, att det skulle vara en så märkvärdigt reaktionär åtgärd, om valmännen icke skulle få gå till val vart tredje år utan endast vart fjärde? Jag tror icke, att den allmänna politiken har så hastiga vändningar, även om jag kan instämma med herr Lindhagen därutinnan, att utvecklingen rider fort ibland. Skulle det för övrigt under en fyraårsperiod uppstå en stor och viktig fråga, om vilken meningarna vore delade, finnes i alla fall denna yttersta åtgärd, att riksdagen kan upplösas och nya val påbjudas. Häremot kan möjligen invändas, att om vi icke hava en demokratisk regering, så anlitas kanske icke den utvägen. I sådant fall torde emellertid den majoritet, som finnes i andra kammaren tillika med minoriteten i första kammaren likväl kunna bringa regeringen på andra tankar och åstadkomma möjlighet för valmännen att få giva sin mening tillkänna i en dylik fråga. Jag tror emellertid, att vi kunna vara överens om, att sådana frågor förekomma ytterst sällan.

Vad som emellertid gjort mig särskilt betänksam emot detta förslag är den omständigheten, att grundlagsändringar skulle komma att uppskjutas ett år längre än som nu är erforderligt. I värsta fall skulle det nämligen efter denna reforms genomförande behövas fyra år emot tre nu. Jag erkänner, att det är en olägenhet, men om vi se på, hur det går till att åstadkomma grundlagsändringar, som icke framlagts genom kungl. propositioner, så tror jag, att vi få medgiva, att det är icke ofta, man lyckas få sådana till stånd under den

första och icke ens under den andra utan oftast först under den tredje riksdagen i perioden, och därtill kommer, att grundlagsändringarna icke äro stundens barn utan måste genomarbetas och föras fram gång på gång, innan det kan bliva något resultat av. Vidare kan ju även här riksdagsupplösning tillgripas. Ser man på detta, förmildras ju i någon mån betänkligheterna på denna punkt, och ser jag det hela emot de förhållanden, som jag nyss nämnde rörande fördelarna med en koncentrerung även av de kommunala valen, måste jag för min del stanna för ett bifall. Vi skola icke här försöka driva upp detta till att bliva någon som helst högergaranti. Jag tror, att man överdriver i hög grad, när man vill försöka göra en sådan mening gällande.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

Ja, herr talman, jag skall för tillfället nöja mig med vad jag nu anfört och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Månsson: Herr talman! Jag blev verkligen överraskad av herr Lindhagens upplysning om, att ett sådant byte skulle ha ägt rum inom utskottet, som han här talade om. Jag må säga, att högern har då i dag anledning att känna sig glad, ty jag har svårt att tänka mig en våldsamare stöt mot parlamentarismen, emot tanken på folkets självstyrelse i form av ett för hela landet sammanträdande parlament, vilken tanke nu på de sista åren anfäktats så ofantligt icke blott från yttersta högern, utan även och ännu våldsamare måhända från yttersta vänstern. Denna tanke har lidit ett betänkligt slag genom det byte, varom vi här fått meddelande. Det synes mig vara en av de mest häpnadsväckande historier, som förekommit i vårt land sedan det nya riksdagsskickets tillkomst.

Men även om det icke skulle vara så, som man här sagt — herr Edéns förnekande var ju icke så kategoriskt, att man kan godkänna detsamma helt och hållet — men även om man skulle helt och hållet godkänna detta förnekande, är detta i alla fall en högst betänklig affär. Man finner, att den första åtgärd, som alltid vidtagits av Bismarck och alla andra, som fört reaktionens spira, det första, som man vidtagit, när en reaktionsperiod börjat, har just varit förlängandet av valperioderna från tre till fyra eller fem år. Så har det konsekvent varit på alla håll, där reaktionen gjort sitt inträde. Det är minnet av detta, som är så betänkligt, och det är det, som gör, att jag här måste säga, att i dag har högern verkligen anledning att jubla, och huru vänsterns män skola klara denna sak, det vet icke jag. Ty detta förslag innebär dock ingenting mer eller mindre än att rent av stjäla en tredjedel av valmännens befogenhet. Men fränsett detta avhändande av den politiska rätt, som valmännen ha fått, anser jag förslaget även i andra avseenden vara i hög grad samhällsskadligt. Det är samhällsskadligt i så måtto, att det blir mycket svårare att föryngra riksdagen och särskilt andra kammaren efter detta. Det är dock så, förstår ni, att när stora folklager för första gången kommit i besittning av medborgerliga rättigheter, såsom t. ex. valrätt, kan ju ingen människa fordra av dem full politisk mognad och långt mindre någon överblickande kunskap. Det

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

blir så, att de val, som då ske, bliva mer eller mindre litet huvudvra i början, eller också gå de i famlandets och oklarhetens tecken. Vi dragas nu under det proportionella valsystemet fortfarande med ofantliga rester från de gamla enmansvalkretsarna. Hurudan var typen för en man från en gammal enmansvalkrets? Jo, han skulle vara så obetydlig som möjligt, aldrig stöta någon människa, vara lagom god vän med Gud, men icke mer. bara så där högst moderat att icke djävulen blev arg på honom, han skulle vara mitt emellan eller helst ingenting; då kunde han samla röster från höger, socialister och liberaler — från alla kanter. När han sedan en gång kommit in uti riksdagen, få vi fortfarande, sedan vi fått enmansvalkrets-systemet utbytt mot det skarpare färgade proportionalistsystemet, här dragas med dessa människor, som icke precis äro någonting och som egentligen icke kunna säga vad de ha för ärende här i allmänhet. Men skall man fara till riksdagen, så skall man ha ärende där, det kunna vi komma överens om. Nu växer här upp i landet folk, särskilt ungdom både bland arbetarne och även bland den s. k. bildade klassen — ja, i städerna är ju den bildade ungdomen ännu ganska konstig — men i synnerhet ute på landsbygden märker man, huru folket på de sista åren börjat få allt mera samhällsintresse. Framför allt när man kommer på möten ute på landsbygden bland klasser av olika slag, tycker man sig stå framför en härlig ungdom, en ungdom, som har en väldig uppgift att fylla i vårt land, belästa, intresserade, energiska och duktiga män, ofta besjälade av intresse för verklig rättfärdighet och samhällsordning. Dessa unga män utestängas redan nu genom ett olycksaligt partiväldessystem och denna olyckliga slentrian som gör att man väljer om till riksdagsmän samma och återigen samma personer, vilket är en fullkomlig samhällsolycka. Redan därigenom förhindras den förnyelse av andra kammaren, som är ett absolut oeftergivligt krav, om vi skola komma någon väg i vårt land. Denna förnygring av andra kammaren kommer att dröja ännu mer, om vi skola ha val till densamma blott vart fjärde år, ja, det är att befara, att då kommer partifunktioinatismens ande ännu mer in i riksdagen, än vad hittills varit fallet.

Herr Edén sade, att de nu ifrågasatta åtgärderna äro i överensstämmelse med de demokratiska partiernas intresse. Ja, det har jag icke betvivlat, men däremot att de äro i överensstämmelse med folkets intresse och med demokratiens intresse. De demokratiska *partierna* och *demokratien* äro vanligtvis himmelsvitt skilda saker.

Nu invändes här, att riksdagen kan upplösas, om det är någon fråga, som särskilt intresserar valmännen och som kommer upp under perioden. Men varför flytta denna rätt ifrån grundlagen, där den nu ligger i form av en lagfästad rätt att ha valen oftare och att oftare få säga ut sin mening till Konungen och regeringen. Då kan man lika väl taga steget fullt ut och gå med på Magnus Ladulås' bud om, att »ingen bonde driste sig komma till herredag utan ärende och Konungens lov och på egen kost, ty för mycken allmoge är till hindars».

Herr talman, jag skall be att få instämma med herr Lindhagen i hans yrkande.

Ang. utsträckning av andra kammarrens funktionstid.
(Forts.)

Herr Sterne: Herr talman, mina herrar! Jag är i detta fall i den lyckliga belägenheten, att, ehuru jag tillhör konstitutionsutskottet, jag icke haft med detta ärendes behandling där att göra, och jag tillhör sålunda icke de svårt komprometterade män, som påstås här ha gått in på en skymflig överenskommelse. Det är även därför som jag nu känt ett behov av att taga till orda och söka föra debatten tillbaka till den mera materiella utgångspunkt, från vilken jag tror, att vi fullkomligt lidelsefritt kunna betrakta hela denna sak.

Det är ju en betydlig överdrift, synes det mig, när man i likhet med den siste talaren vädrar sådana oerhörda faror för valmännens rätt och demokratiens sak i det föreliggande förslaget, där det ju icke gäller något annat än frågan om lämpligheten av att utsträcka funktionstiden för de valda folkrepresentanterna med ett år. Längre sträcker sig ju icke förslaget.

Om jag icke minns galet, kom herr Fabian Månsson och jag samtidigt in vid riksdagen och ha alltså verkat här sedan år 1912. Vi ha vid varje val blivit omvalda, beklagligtvis, säger herr Fabian Månsson; min blygsamhet förbjuder mig att därom fälla något omdöme. Om man nu har den uppfattningen, att det är en fullkomlig olycka att återvälja representanter, så ligger det väl egentligen i valmännens skön att bestämma, det är ju en demokratiens egen sak. Har en representant emellertid den bestämda uppfattningen, som herr Fabian Månsson här tycks hysa, så kan efter en valperiod en person icke lagligen tvingas mottaga ett återval, om han icke själv vill stå till valmännens förfogande och vara en demokratiens verkliga tjänare. Man kan ju alltså lösa den gordiska knuten genom att hugga av densamma med att helt enkelt förklara, att man icke låter sig återväljas.

Nu har det sagts om det föreliggande förslaget, att det är reaktionärt eller åtminstone innehåller en konservativ garanti. Jag skall icke upptaga tiden med att förlänga principstriden uti denna fråga. Jag tror, att det finnes någon sanning i vad man sålunda sagt, men jag tror även å andra sidan, att det finnes ofantligt mycket sanning i vad de säga, som se på denna frågas rent praktiska fördelar och icke alltför mycket bita sig fast vid den principiella sidan av saken. Det är ju så, att när man skall bilda sig ett omdöme i denna fråga, får man här liksom i alla andra fall söka väga nackdelarna och fördelarna mot varandra. När jag det gjort beträffande denna fråga, måste jag säga, att jag icke kan se de faror, som man här sagt vore förenade med detta förslags antagande.

Det enda verkligt bärande skäl, som här anförts av förslagens motståndare, är väl det, som här sagts om valmännens rätt att få så ofta som möjligt och lämpligt är deltaga direkt i landets politiska arbete genom allmänna val och folkomröstning. Jag vill

Ang. utsträckning av andra kammarrens junktionstid.
(Forts.)

framhålla, att detta är för mig ett ganska känsligt moment i denna fråga, då jag ju hyser den bestämda uppfattningen, att folkflertalets vilja skall göra sig gällande i de allmänna valen genom en lika och allmän rösträtt och att detta är den enda suveräna makten, mot vilken intet får resa sig hindrande och varöver intet absolut veto får eller kan sättas. Skulle jag i likhet med herrar Lindhagen och Fabian Månsson tro på de stora faror, som de anse ligga i detta förslag, eller i detsamma se ett försök att kringskära folkviljans rätt, då skulle jag vara den förste att visa det tillbaka. Men jag tror icke, att detta förslag kan sägas vara så beskaffat. Funktionstiden för en vald representant är väl närmast en demokratiens lämplighetsfråga, men knappast en principfråga, detta dock under den förutsättning, att vederbörande representant ej efter valet kommer i en allmän politisk motsättning till sina uppdragsgivare eller sviker avgivna vallöften eller principiella förpliktelser, ty i så fall anser jag det naturligt, att den demokratiska principen fordrar, att en dylik representant omedelbart avgår. Men en sådan viktig demokratisk princip torde icke lämpligen kunna finna uttryck i grundlagen, om icke möjligen efter en mycket genomgående och svårutförbar revision av densamma.

Det låter sig ju sägas, att ett val kan erhålla en sådan utgång, att det icke motsvarar folkflertalets önskningsar, och då är det värdefullt att ha kortare valperioder, så att valmännen kunna vidtaga korrigeringar. Eller också kan man ju anse, att en kortare valperiod är motiverad med hänsyn till möjligheten av, att åsikterna i en viss stor politisk fråga kunna ändras. I det förra fallet torde det vara bristen på genomförd demokrati, bristen på demokratiska rösträttsbestämmelser, som utgör den egentliga orsaken, och felet bör då avhjälpas på rösträttsändringens väg. I det senare fallet är väl helt säkert en kammarupplösning med åtföljande nya val det enda och riktiga remediet för att i en stor politisk fråga låta valmännens åsiktsändring komma till sin fulla rätt. I övrigt vilja vi ju vara med om att bygga till en annan folklig institution, nämligen referendum eller folkomröstning, som också skulle utgöra ett slags säkerhetsventil för folkets direkta önskan, när det gäller lagstiftning i större politiska frågor.

Detta är min allmänna principiella syn på saken. Nu skall jag här icke alls gå in på de rent praktiska skäl, som ett par talare här förut framfört och som jag anser vara synnerligen vägande. Jag vill här endast särskilt stryka under, att för det parti, som över huvud taget bygger på de fattigaste folklagren, ävensom för de mindre grupperna inom politiken, innebära de ofta återkommande valkampanjerna ej något särskilt eftersträfvansvärt, utan det synes mig nästan förhålla sig alldeles tvärtom. Dessa olägenheter träda ju skarpare i dagen, när man icke blott ser på de politiska valen utan även tänker på de kommunala valen med deras allt mer utpräglade politiska färg och innebörd. Vi skola här komma i håg, att vi i fråga om landstingen, stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige och en del nämnder och andra institutioner ha

en funktionstid av fyra år. Det föreliggande förslaget är sålunda icke så farligt, nytt eller revolutionerande i den ena eller andra riktningen, utan det gäller ju egentligen blott att få en ensartad bestämmelse genomförd. Kunnna sedan de politiska valen sättas i samband med och försiggå samtidigt med de kommunala valen vid en stor gemensam valkampanj, så tror jag, så långt jag kan se, att därmed en avsevärd fördel skulle ur flera synpunkter vara att vinna. Nu har visserligen konstitutionsutskottet tagit position för, att de kommunala och politiska valen skola bliva alternerande vart annat år. Jag skulle nästan helst vilja ifrågasätta, huruvida icke undersökningen i detta fall skulle kunna få gå ut på, om man icke skulle kunna slå tillsammans alla valen till en stor politisk kampanj vart fjärde år, då verkligen allmänna uppgörelser rörande landets kommunala och politiska riktlinjer kunde ske på en gång.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

Jag hade några rent praktiska önskemål att här uttala rörande den utredning angående de kommunala valen, som här i nästa utlåtande är ifrågasatt, men då jag nog icke kan få herr talmannens tillstånd att nu gå in på detta ämne, skall jag inskränka mig till det sagda och be att få återkomma med några ord, när nästa utskottsutlåtande här kommer före.

Herr talman, jag har från min synpunkt icke något att invända mot det slut, vartill utskottet här kommit och till vilket jag nu anhåller att få yrka bifall med den förändring rörande § 15 riksdagsordningen, som av herr Edén här föreslagits.

Herr Hildebrand: När jag hörde herr Månssons temperamentsfulla inlägg, kände jag hågad att nästan beklaga dem, som sitta i andra kammaren nästa år, för den händelse herr Månssons egna valmän skulle taga för kontant vad han här sagt om samhällsvådorna av att välja om honom och oss andra.

Jag begärde emellertid ordet för att få säga något om en sak, som synes mig röra det mest centrala i detta spörsmål, och som man — för att använda sig av herr Lindhagens terminologi — skulle kunna kalla partifunktionarismen. Här har herr Månsson — och jag tror även herr Lindhagen — talat om att riksdagsfunktionarismens makt och inflytande skulle ökas, om det bleve längre perioder, fyra-åriga i stället för tre-åriga. Ja, det är ju möjligt, att så skulle ske i någon mån. Jag tror emellertid icke, att det är så farligt med den saken. Men vad som alldeles säkert växer, ju kortare perioderna äro — det är just partifunktionarismen. Det är partidisciplinen och partisammanhållningen; och detta helt enkelt därför, att ju oftare trupper skola föras i striden, desto strängare och stramare måste disciplinen vara och desto mera välorganiserade valmansskarorna. Och detta måste de vara därför att ju hetare och oftare en strid uppstår, desto bättre måste ledningen ha skarorna i sin hand. Jag tror, att om man toge något längre perioder än vi för närvarande ha och icke låter de stora valen komma så ofta, då blir partityranniet mindre och desto mindre stramt bli partityglarna åtdragna. Jag tror, att det är en så pass viktig omstän-

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

dighet, att just ur den synpunkt, ur vilken herrar Lindhagen och Månsson se frågan, jag för min del håller före, att reformen skall komma att verka gott. Man har väl ändå tänkt sig att med långa andra-kammarperioder upplösning av kammaren skall inträffa oftare. Och om det då är något synnerligen omfattande grundlagsförslag, som godtagits vid början av en ny period, misstänker jag, att det kan bli en så stark påfrestning på den sittande regeringen, att en upplösning vidtages för att fortare få igenom dessa nya grundlagsbestämmelser, särskilt när det gäller valrättens tillämpning.

Egentligen skulle jag önska, att utskottet gått mycket, mycket längre. Jag tror, att det gamla engelska systemet med längre perioder och med oftare skeende upplösning av kammaren är vida lämpligare och — jag skulle vilja säga — mycket mera demokratiskt. Det är bättre att få val i en särskilt viktig situation, då någon stor fråga är i förgrunden, än att få val på vissa bestämda mellantider. Vidare tror jag, att det vore önskvärt — det har jag själv motionerat om för några år sedan — att få rörliga andra-kammarperioder, så att man icke behövde riskera att, om för någon fråga andra kammaren upplöstes en vår, man sedan behöver ha ordinarie nyval i september samma år. Detta kan i vissa situationer komma att hindra en samhällsnödig upplösning med åtföljande nyval, om en sådan skulle inträffa kort före den grundlagsenliga andra-kammar-periodens slut. Jag har den bestämda känslan av att det vore mycket bättre och mycket mera demokratiskt att ha längre perioder och rörliga perioder samt oftare skeende kammarupplösningar. Jag tror, att det steg, som nu tages, är ett steg i rätt riktning, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Edéns förslag.

Herr Höglund i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Man hör, att högern icke ens är belåten med det steg, som nu tages genom detta förslag om fyra-åriga perioder, utan herr Hildebrand uttalade — såsom herr Clason också framfört i sin motion — att man egentligen vill gå vida längre, och jag antar, att högerns önskemål innerst är att få livstidsmandat och att såsom i den gamla goda tiden få riksdagsmännen utsedda av konungens fogdar.

Det slog mig, när jag hörde herr Larsson i Västerås, att det alltid är de nyomvända, som äro de mest entusiastiska för den sak, de förut bekämpat. Det är ganska parodiskt att höra ett sådant anförande, som min ärade f. d. partikamrat Larsson här höll, när jag samtidigt jämför detta med konstitutionsutskottets utlåtande år 1912, som här redan är citerat och vars innehåll sålunda är bekant och som är underskrivet av herr Larsson och för övrigt framfört av ett enhälligt utskott, så när som på motionären själv, herr Clason. Men det kan ju hända, att herr Larsson resonerar såsom Bismarck en gång i tiden gjorde, att man icke bör vara dummare än att man kan ändra mening. Dock tycker jag nästan, att, när herr Larsson nu icke blott

försvarar utskottets nya ståndpunkt, som om han därtill vore nödd och tvungen, utan rent av vill göra gällande, att denna utsträckt funktionstid är ett framsteg i demokratin, bevisar han väl ändå något för mycket för att kunna bli trodd.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

Det enda skäl av något sa när bärighet, som är framdraget för en dylik förändring, är, att alla dessa ofta återkommande val taga tid och krafter allt för mycket i anspråk såväl för representanterna som för valorganisationerna och valmännen. Och man kan ju erkänna, att det ligger något i detta. Men jag vågar påstå, att detta ingalunda uppväger den olägenhet, som är förenad med en sådan förändring, framför allt det beskärande av valmännens direkta inflytande på politiken, som därmed skulle följa. Och jag vågar också framhålla, att det är icke alls otänkbart utan tvärt om mycket lämpligt och möjligt att sammanföra de kommunala valen för sig till en sådan koncentration, som här talas om, utan att därför med dessa ovillkorligen sammankoppla andra-kammarvalen.

Mina herrar, nog är det ändå en smula egendomligt att den enda politiska nyorientering, som denna kammare, innan den slutar sin session, åstadkommer, skall vara att taga ett sådant steg bakåt. I onsdags värdade man från vänstersidan till regeringen om ett genomförande av eller ett initiativtagande till en kommande författningsrevision. Det avvisades. Två dagar senare skall vänstern själv företa en författningsrevision men icke åt vänster, som man i onsdags talade för, utan en författningsrevision åt höger. Ty det är dock ett faktum som redan förut här understrukits, att en längre funktionstid alltid verkar i konserverande riktning, och det är ett högerns önskemål i alla länder, men ingenstädes har man funnit, att vänstern velat vara med om dylika författningsrevisioner.

Både högern och vänstern voro för övrigt i onsdags tämligen ense om att det skulle bli *folket i val*, som i höst skulle självt få bestämma de författningsändringar, som det till äventyrs skulle vilja genomföra. Men nu tänker man i alla fall *utan* att höra folket i val genomföra en så pass djupt ingripande konstitutionell förändring, som detta förslag innebär. Det är visserligen sant att det är en grundlagsfråga, och att den sålunda kommer på nytt under en annan riksdags bedömande efter nya val; men det är dock så, att, när ett beslut en gång är fattat i riksdagen, blir det icke — låt vara att det sedan ånyo skall bedömas — sedermera den förutsättningslösa prövning av förslaget, som kunde eller borde ske första gången, då det antogs såsom vilande.

Om förslaget åtminstone hade kombinerats med några eftergifter från högerns sida t. ex. med en minskning av första kammarens funktionstid från 6 till 4 år, då hade det varit något så när begripligt. Jag vill icke påstå, att jag därför skulle givit detsamma min röst — men det hade i alla fall varit förklarligt. Eller om man hade kompletterat det med vad amerikanerna kalla »recall», som presidenten Wilson bl. a. arbetat för, och vilket innebär rätt för valmännen att återkalla mandatet för sådana riksdagsmän, som ändra ståndpunkt eller vilkas uppfattning valmännen icke längre kunna godkänna. Då hade det också kunnat diskuteras. Men att vänstern här utan vidare skall

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

fastna på dessa grova högerkrokar, förefaller åtminstone mig högst besynnerligt och oförsvarligt.

Herr Sterne talade om att detta beslut en gång i tiden skall kompletteras med referendum och dylika mera direkta uttryck för folkmeningen i det politiska livet. Men man har försuttit fatalierna, ifall man icke passar på att i samma stund, som ett dylikt förslag som detta är framlagt, gående åt höger, också försäkra sig om ett genomförande av ett likvärdigt steg åt vänster. Det är så dags sedan, när detta väl är genomfört, att komma med fordringar av högern på exempelvis genomförandet av referendum.

Ja, herr talman, riksdagsordningen föreskriver, att konstitutionsutskottet skall föreslå endast sådana förändringar i våra grundlagar, som kunna betecknas såsom högst nödiga och nyttiga. Då jag för min del anser, att det föreliggande förslaget är både högst onödigt och högst onyttigt, ber jag att få yrka avslag på detsamma, och jag måste ansluta mig till den protest, som av herr Lindhagen uttalats att en fråga av denna viktiga karaktär framdrives i riksdagens elfte timme och på det sätt som här skett. Och är det så, som också herr Lindhagen framhöll, — och som man visserligen på sätt och vis dementerat men vilket också ehuru icke direkt bekräftats av professor Edén ävensom herrar Sterne och Larsson i Västerås — nämligen att denna ståndpunkt, som vänstern här företräder, utgör en slags kompensation för de höjda riksdagsmannaarvodena, som högern givit efter på, vill jag för min del också säga, att det vore en komplett skandal, om riksdagens vänsterparti på det sättet skulle sälja demokratin och sin egen själ för en grynvälling.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Den siste talarens anförande ger mig icke anledning att svara något i sak. Jag vidhåller bestämt vad jag förut yttrat. Blott ett par små erinringar.

Beträffande utskottsutlåtandet i denna sak från år 1912 ber jag att få fästa uppmärksamheten på att då förelåg icke någon annan fråga än enbart frågan om förlängning av valperioden till andra kammaren, och jag har i mitt förra anförande pekat på de förhållanden, som gjort, att jag för min del nu kunnat gå med. Då herr Höglund återigen vill skjuta fram den här kompensationshistorien, så vill jag icke på nytt gå in på ett bemötande därav utan endast hänvisa till vad jag förut sagt. Men herr Höglunds yttrande visar i alla fall att herr Höglund själv ansåg, att om det ändå hade varit en kompensation, så kunde man ha förstått saken, fastän det då skulle ha varit fråga om en minskning av valperioderna för första kammaren.

Jag begärde egentligen ordet, herr talman, för att få justera mitt förra yrkande, och ber nu att få yrka bifall till utskottets hemställan med den av herr Edén föreslagna ändringen i § 15 riksdagsordningen.

Herr Lindhagen: Då jag kom fram med detta påstående om den kompensation, som här ägt rum, gjorde jag det därför, att jag från två håll, där man har reda på sådana här saker, fått den förkla-

ringen, att det verkliga förhåll sig på det sättet. Det var icke längre sedan än i förgår, som en ledamot av konstitutionsutskottet sade till mig på tal om denna sak: tyvärr är det så, kära Lindhagen. Nu har emellertid saken blivit dementerad, och det är ju klart, att icke vill konstitutionsutskottet offentligt medgiva, att det förhåller sig på detta sätt. Men däremot ha herrarna medgivit, att denna sak verkligen varit på tal. Jag har för min del aldrig påstått, att ni skrivit något kontrakt, och icke heller har jag sagt, att ni på gammalt svensk-mannasätt gjort handslag på saken, men i sådana här frågor ligger det nära till hands, att man, såsom ofta brukar ske i det politiska livet, med någon förståelsens glimt i ögonen i någon fönstersmyg kommer överens om saken, och då går det lika bra. Mitt påstående var emellertid, som sagt grundat på uttalanden från två olika håll, som äro särskilt initierade i denna sak.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

Jag begärde här även ordet med anledning av vad herr Hildebrand yttrade om, att genom en utsträckning av valperioden ökas också partifunktionarismen. Då jag anser, att partifunktionarismen är en av samtidens största olyckor, åtminstone i hela Europa, vill jag för min del icke vara med om att medverka till något sådant, som kan öka densamma. Herr Hildebrand medgav nu, att detta förslag skall verka i sådan riktning, men å andra sidan komma, sade han, de kortare valperioderna att ännu mera öka funktionarismens band, ty då komma valen tätare på varandra, och folket kommer då mer eller mindre att ledas mot några vissa och bestämda mål. Detta är en missuppfattning av verkliga förhållandet, ty när det är val, då först börjar partifunktionarismen att åtminstone i någon mån böja sig för folkmeningen och söker avlyssna den och följa dess anvisningar. Men om vi få dessa långa mellanrum mellan valen, skall partifunktionarismen härska här i riksdagen liksom på andra ställen, och den skall kuva det svenska folkets representation och bliva en oligarki, som styr det hela.

Herr Sterne sade vidare, att längre fram kan ju denna sak kompletteras med referendum. Ja, det är den typiska metoden för vänstern att förhandla med högern. Man ger alltid högern vad den vill ha i en viss sak och säger: vi hoppas att ni längre fram skola ge oss något annat! Men det gör högern aldrig någonsin.

Herr Hallén: Herr talman! Det är närmast herr Höglunds i Stockholm anförande, som här uppkallat mig för att göra några reflektioner i denna sak. Herr Höglund nämnde här om, att man i Amerika har börjat praktisera detta system att återkalla ett mandat. Jag tycker, att herr Höglund borde vara den siste att röra vid denna fråga, när han själv har en själsfrände i första kammaren, vilken icke återlämnat det mandat, som han mottagit av ett annat parti än det han nu tillhör.

Sedan vill jag säga herr Lindhagen, att när han såsom jurist kommer med erbjudande att befria oss från att stå fast vid ett pactum turpe, så är jag i den lyckliga omständigheten att liksom herr Sterne kunna säga, att något sådant känner jag icke till, eftersom jag icke

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.

(Forts.)

var med om denna frågas behandling inom utskottet. Jag vill endast returnera herr Lindhagens försök att nu framhålla sin egenkap av jurist med att återkalla i minnet, vad han själv ofta uttalat här i kammaren: akta er, mina herrar, för juristerna! Emellertid tycker jag, att det är egendomligt, att herr Lindhagen så vill alldeles nonchalera den faktiska vinst, som man här kan skörda. Herr Lindhagen säger, att då man talar om ökad arbetsro, är detta precis som att höra högern, när den söker avstyra ekonomiska strider o. d. Men spelar det verkligen icke en viss roll, att man i stället för ett verkligt arbetsår, nämligen det andra under en period, får åtminstone två reella arbetsår? Vi veta allesammans, att under det första året i en period, då det här finnes en hel mängd nyvalt folk, icke kan åstadkommas den arbetsprestation, som vore önskelig. Vi veta också, att det är likadant under det tredje året i perioden, ty då kasta de kommande valen sin skugga framför sig. Det anses också därför allmänt, att det andra året i en period är ett arbetsår av rang; men är det då verkligen icke av värde att få två sådana reella arbetsår i stället för ett? Jag får bekänna, att detta har för mig varit den enda orsaken, varför jag gått med på detta förslag. Redan i januari månad, då vi inom utskottet tillfälligtvis kommo att beröra denna fråga, uttalade jag där mina sympatier för denna linje.

Jag kan till de skäl, som herr Larsson här påpekade, för övrigt tillägga en sak, som jag tycker, att herrar Lindhagen och Höglund borde vara känsliga för, nämligen att våra valmän utgöras i alla fall av de fattigaste klasserna i landet. Det är det fattigaste partiet, och vi anse, att det är en absolut vinst, som vi här skulle göra. Jag förstår mycket väl denna rädsla för, att högern skulle komma att utnyttja möjligheterna härvidlag, men herr Höglund måste väl ändå erkänna, att det för oss med våra begränsade penningtillgångar och med den tunga uppgift, som vi ha att ligga ute över hela landet proportionsvis mer, än vad något av de andra partierna behöver, är en reell vinst, om vi i stället få ett sådant arrangemang, som här är föreslaget.

Herr Lindhagen använde sig av snart sagt alla möjliga medel för att draga kammaren över på sin sida. Han drog sig icke för att bl. a. säga, att den treåriga perioden är i överensstämmelse med gammal svensk tradition, och han tyckte, att vi här skulle vara patriotiska o. s. v. Ja, jag hoppas, att herr Lindhagen icke blir beskylld för att vara socialpatriot för den skull, men det är dock något egendomligt att vädja till sådana synpunkter, som att vi skola vara patrioter, vilket ju herr Lindhagen nu i alla fall gjorde. För min del kan jag icke förstå sådana synpunkter.

Herr Lindhagen tycktes dock erkänna, att dessa exempel från utlandet angående periodernas längd voro en smula ömtåliga. På tal om Danmark, i fråga om vilket land det i berörda avseende verkligen är en betänkelig historia, sade herr Lindhagen, att där lär det visst vara 4-åriga perioder och att man där *möjligen* hade så lång funktionstid. Nej, herr Lindhagen, jag vill säga, att det *lär* icke blott vara så och att det icke blott möjligen är så, utan det *förhåller*

sig verkligen så, och det är alldeles sant, att man där har 4-åriga perioder. Detta torde herr Lindhagen icke kunna förneka. Vad sedan beträffar den saken, att vänstern och socialdemokraterna i Danmark ha gått med på denna 4-åriga valperiod, så förklarar herr Lindhagen, att det är ju ingen som vet, om de icke för att de det gjort hade fått i kompensation kanske vissa andra värdefulla medgivanden i demokratiserande riktning. Men hur vet herr Lindhagen detta? Det återstår att bevisa den saken. Icke får man väl slunga ut en sådan hypotes utan vidare för att på det sättet förtaga intrycket av en reform, som man icke tycker om. Det är väl ens skyldighet att bevisa, att det verkligen varit en dylik formlig köpslagan. Jag har för min del icke hört talas om, att så varit förhållandet.

Ing. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

Dessutom förekom även ett annat uttryck i herr Lindhagens anförande, som jag fäste mig vid. Herr Lindhagen nämnde, att man i demokratiska länder ofta har kortare valperioder. Jag vill då erinra om, att Storbritannien, som ju icke precis är känt för att vara ett så oerhört aristokratiskt land, hittills åtminstone haft sina 5-årsperioder. Jag tycker heller icke att ur den allra mest tvättakta radikalismens synpunkt kan kastas alltför föraktfulla och förkrossande blickar på vare sig Belgien, Frankrike, Danmark eller Holland med deras 4-åriga perioder. Det måste väl ändock både herr Lindhagen och herr Höglund erkänna, att vi icke komma i alltför komprometterande sällskap, om vi nu antaga detta förslag.

Jag skulle sedan blott vilja säga såsom mitt sista ord, det jag tycker, att herr Lindhagens ängslan för att denna åtgärd skulle verka i konservativ riktning innebär en ganska farlig konsekvens. Ty om dessa 4-åriga perioder komme att verka i konservativ riktning, skulle det ju betyda, att när t. ex. en representant får tillfälle att vederhäftigare och grundligare sätta sig in i frågorna, kommer detta att verka konserverande på honom. Tack så mycket, svarar naturligtvis högern, när den får höra ett sådant resonemang, och därmed är jag inne på det jag här ville sluta med. Jag tycker, att det sticker fram, låt vara oavsiktligt, hos herr Lindhagen en viss ängslan, som kan vara värd att observera. Då vi nu just inom vänsterpartierna pröva den frågan, huruvida detta är en högergaranti eller icke, skulle jag vilja spörja, om radikalismen är av så förgänglig och tillfällig natur, om kamplusten och frihetssinnet förblekna och domna för den händelse tillfälle till direkt politisk aktion icke återkommer annat än med ett års senare mellanrum. Jag får bekänna, att jag har verkligen en tryggare tro på, att den politiska slagkraften hos demokratin icke skall äventyras av denna reform. Men herr Lindhagen tycks inte lita på att radikalismen hos hans egen riktning sitter djupare, än att ett års framflyttande av valen skulle verka konservativt på representanterna och verka förslöande och försvagande på deras valmän. Denna ängslan kastar, tycker jag, ett ganska belysande ljus över just *den* formen av radikalism.

Herr Höglund i Stockholm: Herr Hallén berörde i inledningen till sitt anförande en sak, som icke hör hit, men jag kan i

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

alla fall icke låta hans ord därom vara oemotsagda. Han ville göra gällande, att en medlem av det parti, som jag tillhör, nämligen en ledamot av första kammaren, borde ha skyldighet avsäga sig sitt mandat, om vi här hålla på denna princip om recall, emedan han skulle vara vald av ett annat parti, nämligen det socialdemokratiska högerpartiet, än det parti, som han nu är representant för. Jag vill lämna den upplysningen att så är icke förhållandet, utan min partikamrat Fredrik Ström är vald just av socialdemokratiska vänstern i stadsfullmäktige här i Stockholm och detta i kamp mot den socialdemokratiska högern, som icke ville taga upp honom på sin lista, men tvingades därtill, då den socialdemokratiska vänstern hade så många representanter i stadsfullmäktige, att de kunde ensamma genomdriva hans val. Jag hoppas, att de herrar, som här nyss ropade bravo till herr Halléns osannfärdiga framställning, också skola ropa bravo till min korrigerings av denna osannfärdiga uppgift och mitt fastslående av vad som är sanning i denna sak.

Herr V e n n e r s t r ö m: Jag erkänner liksom herr Hallén mycket väl de stora olägenheterna av de många val, som vi ha. Jag kan mycket väl erkänna, att de äro kostsamma och att de kräva synnerligen stort arbete särskilt för arbetarrörelsen, ur vars synpunkt jag huvudsakligen ser denna fråga. Men då vill jag hemställa, om det icke finnes ett annat medel att klara just den situationen. Det kan ju finnas ganska stort fog för att i viss mån slå ihop de olika valen och sammanföra dem. Men varför skall man låta andra kammarens kortare valperioder foga sig efter de andra, de kommunala valens, d. v. s. landstingsmänna- och stadsfullmäktigevalens längre perioder? Varför icke gå den andra vägen och låta dessa senare val med sina längre perioder i stället foga sig efter andra kammarens kortare valperioder? Om vi skulle gå den motsatta vägen mot konstitutionsutskottet och helt enkelt förkorta landstingsmannavalens giltighet från fyra till tre år, skulle vi ju därigenom kunna nå samma goda resultat ur rent praktisk synpunkt och på samma gång en snabbare demokratisering i landstingens sammansättning och därigenom även i första kammarens sammansättning. Detsamma gäller även med avseende å stadsfullmäktigevalen, ty om dessa bleve förlagda till vart tredje år i stället för vart fjärde, skulle en snabbare demokratisering äga rum. På denna väg skulle man alltså kunna nå fram till bättre resultat i rent praktiskt avseende, på samma gång man vunne en snabbare och grundligare omdaning av de olika representationerna.

Jag vill sålunda för min del klart betona, att jag anser den åtgärd, som här ifrågasattes av konstitutionsutskottet, såsom varande alls icke en demokratisk utan tvärtom en klar och tydlig antidemokratisk åtgärd. Herr Viktor Larsson liksom även herr Hallén sade, att detta skulle visst icke vara något steg i antidemokratisk riktning och att högvervaldet skulle visst icke stärkas genom en dylik åtgärd. Ja, låt mig göra ett litet antagande. Antag, att denna lag vore giltig redan nu, d. v. s. att valen i höst skulle skjutas fram

till nästkommande höst. Gören det antagandet, mina herrar, och jag vill då framställa den frågan, om någon, som för två dagar sedan eller den 5 juni sade ifrån: »vi mötas i höst, då gäller det att bekämpa högern och ge densamma ett grundskott», verkligen skulle anse det lämpligt att dessa val skulle skjutas fram ett år. Jag vill ställa den frågan, om icke, därest denna lag hade gällt i dag, densamma hade betytt ett avgörande steg i klar och tydlig antidemokratisk riktning? Jag vill slå fast, att detta beslut kommer att verka som en handräckning åt den rena konservatismen, och jag vill icke på något sätt för min del ge min röst för en sådan åtgärd.

Jag vill yttermera betona den stora och för mig oförklarliga inkonsekvensen i utskottets betänkande beträffande denna fråga och nästkommande fråga, d. v. s. konstitutionsutskottets betänkande nr 24. Man vill ju sammanföra de politiska och de kommunala valen. I fråga om valen till andra kammaren vill man nu besluta ögonblickligen om en förlängning av valperioden från 3 till 4 år, men då det gäller de kommunala valen och en ändring av dem, då begär man enbart utredning. Dessa frågor höra ju samman. Varför icke vara konsekvent? Skall den senare frågan utredas, varför då icke även utreda den förra? Varför icke, om ni skall gå denna väg, hänskjuta alltsammans till utredning?

Nu vill man i alla fall förlänga valperioderna och därigenom taga ifrån folket något av dess möjlighet att inverka på de stora frågornas avgörande och beröva detsamma en ingalunda liten del av dess rättigheter. Men varför vill man då icke, då man nu går denna väg — vilken jag för min del icke kan gilla, då jag icke är med om den nu ifrågasatta åtgärden — skapa andra garantier och anvisa andra åtgärder, som kunna ge folket vederbörligt inflytande på de stora frågornas avgörande. Det är ju så, att tiden går synnerligen fort fram, de stora frågorna formligen virvla fram. Vi ha sedan år 1914 gått igenom nästan mera än förut på ett århundrade. Just därför vill jag särskilt betona, att om man skall gå denna väg, hade man åtminstone bort på samma gång kräva beslut om införande av initiativ och referendum, d. v. s. utslag från folket självt, när en stor fråga skall komma till avgörande.

Jag ber att med denna min motivering få anknyta mitt yrkande till herr Lindhagens avslagsyrkande.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få säga några få ord i denna fråga. Jag har under denna debatt fått en stark känsla av, att man här från flera håll endast velat förvränga saken och ge en annan tydning av vad som här föreligger än den, som är den riktiga. Vore det så, att frågan om tre- eller fyra-åriga mandat i det sammanhang, vari frågan föreligger i utskottets betänkande, här hade med demokratism att göra i verklig mening, är det ju alldeles klart, att det icke skulle ha stått till att inom konstitutionsutskottet uppdriva en samling av vänsterns ledamöter från denna kammare för en sådan riktning som den, utskottet här förordar.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

Ang. utsträckning av andra kammarrens funktionstid.
(Forts.)

Vi ha ju från ett område här i vårt land erfarenhet om de fyra-åriga mandat i jämförelse med de tre-åriga, nämligen i fråga om våra kommunala val. Jag vädjar till var och en, som har kommunal erfarenhet, om man kan säga, att det bekräftar sig, att man haft oiägenheter av den nuvarande ordningen på detta område, eller att det visat sig mindre demokratism, när det gällt t. ex. val av stadsfullmäktige i städerna, som ju väljas för fyra år och där de olika partierna välja sina representanter, än när det gällt val av riksdagsmän. Jag vill erinra herr Lindhagen om, att Stockholms stadsfullmäktige, där man väl hade den efter hans mening yppersta demokrati, eftersom stadsfullmäktige till hälften valdes för varje år, i alla fall funno sig föranlåtna att gå över från två-åriga mandat till fyra-åriga, och det var väl icke någon antidemokratism, som föranledde detta, utan det skedde ju av helt andra skäl. Man har överallt på det kommunala området gått över till fyra-åriga mandat, och jag föreställer mig, att den bärande anledningen därtill är en helt annan än frågan om, huruvida detta är demokratiskt eller icke.

Om man ser den föreliggande frågan i belysning av de önskemål, som man här vill vinna, nämligen att begränsa antalet val med ty åtföljande valrörelser inom landet, tror jag, att man har svårt att komma ifrån, att detta förslag innebär vissa fördelar. Ingen kan väl bestrida, att det vore önskligt, om man kunde få någon annan bättre ordning på detta område. Nu ha vi våra kommunala val, våra landstingsmannaval och våra riksdagsmannaval förlagda till olika delar av året, och mandatet gäller för olika långa tider. Vi ha en mångfald av val, som medfört, att både valmännen och deras representanter tröttna på alltsammans. Jag vill här erinra om ett sådant år som 1914. Många valkretsar hade det året icke mindre än fyra val, nämligen först landstingsvalet, sedan det första riksdagsmannavalet, därpå det andra riksdagsmannavalet och slutligen längre fram på hösten stadsfullmäktigeval. Var och en förstår, att det måste uppstå en leda efter alla dessa valstrider, och en sådan känsla gör sig gällande på alla håll.

Vem är det, som egentligen skördar vinsten av, att vi ha en sådan massa valstrider och valrörelser, som vi nu ha? Jo, det är naturligtvis det parti, som har de bästa och mest fulländade valorganisationerna och som är så rikt, att det kan lägga upp ett fullkomligt kortsystem över varenda valman, och ha en så mångtalig medarbetarstab, att man kan per telefon göra varje medlem påmind på valdagen om att gå och rösta och icke glömma detta. Det är tydligt, att det parti, vilket kan ha en så fullständig valorganisation, måste få ett försteg gent emot de andra partierna.

Vore det så, att denna fråga om ändring av tiden för riksdagsmannamandat icke hade ställts i sammanhang med de kommunala valen på sätt här har skett, skulle jag ha tvekat om att ge min röst för det föreliggande förslaget, därför att man bör ju ändå icke ändra en sådan sak som denna utan starka skäl. Men när man nu har utsikt att kunna få de politiska och kommunala valen sammanförda, så att man kan få åtminstone något år fritt från valstrider,

och att få dessa koncentrerade till vissa större valdrabningar, om jag så får säga, tror jag, att man vinner därpå ur rent demokratisk synpunkt. Och vad särskilt de partier beträffar, som ha de minsta ekonomiska resurserna, tror jag, att de skola vinna vissa påtagliga fördelar av en sådan ändring. Detta har gjort, att jag ända sedan denna tanke kom upp har ställt mig sympatisk gent emot densamma. Till dem, som nu vilja racka ned på konstitutionsutskottet och säga, att det gjort någon byteshandel i denna fråga, vill jag meddela, att denna fråga var uppe inom den kommitté, som var tillsatt för frågan om riksdagsarbetets ordnande. Denna kommitté som helt enkelt var förbjuden att yttra sig om riksdagsarvodena, fick frågan på tal ur helt andra synpunkter. När denna tanke, som inom kommittén först fördes fram av riksarkivarien Clason, där vart hopkopplad med frågan om de kommunala valen på det sättet, att dessa val och riksdagsmannavalen skulle sammanföras till vissa avgörande större valstrider, så att man skulle få något år fritt från sådana, kände jag mig tilltalad av saken.

Min medverkan till ett bifall till det föreliggande förslaget är sålunda byggd på samma förutsättningar som konstitutionsutskottet här utgått ifrån, nämligen att man skall få en ändring till stånd i fråga om de kommunala valen. Skulle det visa sig, att man icke kan få någon sådan ändring, utan endast kan vinna den ringa lättnad, som skulle ligga i en ändrad mandattid för representanterna i andra kammaren, får jag säga, att jag, för den händelse jag tillhör riksdagen, är mindre hågad att nästa år, då frågan åter föreligger, biträda detta förslag om ändring i mandattiden beträffande politiska val, än vad jag är under den andra förutsättningen. Jag tror, att man bör framhålla även denna synpunkt, ty åtminstone för det socialdemokratiska partiet är det framför allt i fråga om lantvalkretsarna mycket betungande för representanterna och valmännen att ha så ofantligt många valstrider och valrörelser som man nu har, och det vore säkerligen till nytta för landet, om man i någon mån kunde begränsa desamma.

Herr Lindhagen: Här har nu debatten förts in på det efterföljande utskottsbetänkandet, där det gäller frågan om att sammanslå de kommunala valen. Jag kan nu för min del icke finna något skäl i att för den sakens skulle utsträcka perioderna för de politiska valen till andra kammaren. Om kommunala val sammanslås, och första kammaren avskaffas, då vinna vi också en miskning i valbördan. Herr Rydén vill med detta förslag ännu mera fastslå första kammarens bestånd, och det gör, att saken även ur den synpunkten måste från vår ståndpunkt förkastas.

Herr Rydén åberopade, att stadsfullmäktigevalen i städerna utsträckts till att omfatta en period av fyra år, och han anförde därvid särskilt Stockholms stadsfullmäktige. Men för det första äro valen av en kommunal myndighet icke av den ofantligt stora betydelse, som valen till riksdagens andra kammare. Och jag vill vidare säga, att vi voro ytterligt betänksamma, när denna ändring

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid
(Forts.)

Ang. utsträckning av andra kammarens junktionstid (Forts.) från treåriga valperioder till fyraåriga skulle ske här för Stockholms stadsfullmäktige, och många opponerade sig däremot, men då sade man — jag vill, mina herrar, fästa uppmärksamheten därå — att förnyelse av stadsfullmäktige till hälften skulle dock ske genom val vart annat år, och på detta sätt skulle hänsyn tagas till den allmänna opinionen. Men vad föreslår konstitutionsutskottet i sitt nästkommande utlåtande? Jo, det säger, att denna ordning att ha dylika val vart annat år bör avskaffas. Så lurar man vänstern bit för bit och tum för tum, och vänstern följer som vanligt godvilligt med.

Herr Rydén förklarade, att man sökte förvränga saken, om man här ville göra gällande, att detta förslag icke hade det ringaste med demokrati att göra. Jag har på senare tider med stor saknad fått tillfälle att erinra mig de tider, då några rester av det gamla lantmannapartiet, jag säger några rester, och Sven Adolf Hedin funnos kvar här i kammaren. Vilken omtanke lade man icke då i dagen att icke på någon punkt rubba den svenska grundlagens demokratiska inslag, och vilken motvilja hade man icke mot att så där godtyckligt omstörta dylika arv, och huru ville man icke befästa vad som där fanns av demokrati!

Hur lätt det går att ändra ståndpunkt! Vad man alltid ansett vara en demokratisk fråga, det anse herrar Rydén och Hallén icke vara en demokratisk fråga, utan man tycker man kan göra hur som helst. År 1912 ansåg man den förevarande angelägenheten vara en ofantligt viktig demokratisk fråga, men år 1917 gör man en kullerbytta och säger, att det är en förvrängning om man anser det. På detta sätt vårdas de svenska grundlagarnas demokratiska arvedel av vår tids vänster.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till det av herr Edén under överläggningen framställda yrkandet samt vidare på avslag å utskottets hemställan i förevarande utlåtande; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller det förslag, som under överläggningen angående konstitutionsutskottets förevarande utlåtande nr 23 framstälts av herr Edén, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets hemställan i berörda utlåtande.

Sedan herr vice talmannen övertagit ledningen av kammarens

förhandlingar, företogs omröstningen; och utföll densamma med 148 ja mot 25 nej, vadan kammaren bifallit det förslag, som under överläggningen framstälts av herr Edén.

Ang. utsträckning av andra kammarens funktionstid.
(Forts.)

§ 11.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av väckt motion angående sammanförande av kommunala val till färre valkampanjer; och yttrade därvid:

Ang. sammanförande av kommunala val till färre valkampanjer.

Herr Lindhagen: Jag vill bara under åberopande av vad jag anförde förut erinra om att när den kommunala valreformen genomfördes år 1909 och det blev en fyraårig mandattid i t. ex. Stockholm, så sade man oss, då vi voro ytterligt betänksamma mot detta, att det blir förnyelse av hälften vart annat år. Nu föreslår utskottet enhälligt, att denna förespeglning skall tagas bort. Herr Clason har i motion föreslagit, att mandattiderna skola kunna i framtiden ytterligare utsträckas. Jag antar, att partifunktionarismen i sinom tid också blir mogen för detta, och då är det, som herr Månsson sade, så att man stjälar från valmännen en viss bråkdel av deras befogenheter då och då, när det passar sig vid lämpligt tillfälle.

För övrigt yrkar jag med resignation bifall till utskottets hemställan.

Herr Sterne: Herr vice talman! Jag skall icke beröra den sida av saken, som den föregående ärade talaren gjort. Jag har bara ett par erinringar att framställa, som jag ansett borde komma till beaktande vid den utredning, som blir en följd av utskottets förslag.

Jag har dels ansett bäst, om i den utredning man föreslagit man icke stannade vid att precis taga bestämd, positiv ställning till frågan, om de kommunala och politiska valen skola alternera med varandra. Jag anser, att det varit bäst, om den frågan fått stå alldeles öppen för undersökning, ty det kan tänkas, att också andra skäl finnas, som tala för att låta dessa val ske på en gång i en stor gemensam valkampanj.

Det var emellertid icke egentligen för att säga detta som jag begärde ordet, utan för att tillkännagiva en avvikande mening från den som utskottet giver uttryck åt nederst på sidan 18, där utskottet säger, att det »för sin del utgått ifrån att detta skall bliva fallet med landstingsmänna- och stadsfullmäktigeval, men vill icke uttala sig om i vad mån en omläggning kan anses lämplig och genomförbar med avseende på de i egentlig mening kommunala valen på landet.» Därmed har man alldeles skjutit åt sidan alla de kommuner, som ha kommunalfullmäktige, alla köpingar, som ha köpingsfullmäktige, och alla municipalsamhällen med municipalfullmäktigekorporationer och alla de stora landskommunerna med deras kommunalfullmäktigekorporationer. Men det bör vara naturligt, att finnas skäl som tala för en utredning på denna punkt, när det gäller landstingsmänna-

Ang. sammanförande av kommunala val till färre valkampanjer. (Forts.) och stadsfullmäktigeval, då tala de även för att utredningen må sträcka sig till kommunalfullmäktigevalen. Jag har icke kunnat finna några som helst skäl tala för att göra något undantag för några val till de representativa församlingarna, de må ha vad namn som helst.

Det hade varit konsekventast, om jag yrkat sådan förändring i klämman, att, då det står »val till landstingsmän och stadsfullmäktige samt eventuellt även andra kommunala val i högre grad än nu är fallet sammanföras till en och samma tidpunkt», det i stället skulle sägas »val till landstingsmän och stads- eller kommunalfullmäktige» etc. Nu har emellertid första kammaren fattat sitt beslut rörande en skrivelse, och jag kan icke av formella skäl — nämligen därför att, om mitt yrkande skulle vinna bifall i denna kammare, det hela skulle gå över styr — framställa ett sådant ändringsyrkande. Jag har endast med mitt anförande velat säga, att jag hoppas, att den kommande utredningen skall taga nödig hänsyn till dessa mina synpunkter, och jag vill därför med denna reservation yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Härpå föredrogos vart för sig:

bankoutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.;

första särskilda utskottets utlåtande, nr 14, i anledning av motion angående krigstidshjälp åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare, som varit anställda hos riksdagen eller i dess verk; och

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt § 1 4:o tryckfrihetsförordningen.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Ang. ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Å föredragningslistan fanns härafter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 285, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit i en till riksdagen avlåten proposition, nr 285, hemställde konstitutionsutskottet, till vars handläggning nämnda proposition hänvisats, att riksdagen måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

*Förslag
till
ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.*

*Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)*

§ 2.

4:o. I grund av — — — — — som helst.
Vid föregående tillåtelse skola följande undantag ovägerligen
iakttagas:

Att protokoll, hållna — — — — — uppenbara.
Att ej några — — — — — femtio riksdaler.
Att mobiliseringsplaner — — — — — konfiskeras.
Att, där underrätt — — — — — konfiskeras.
Att, i vad — — — — — femtio riksdaler.
Det skall — — — — — sexton skillingar.
Att protokoll — — — — — sexton skillingar.
Att ingen — — — — — sexton skillingar.
Att utdrag — — — — — femtio riksdaler.
Att uppgifter — — — — — femtio riksdaler.
Att för officiell statistik lämnade uppgifter, som avse namn-
givna enskilda personer, bolag eller andra enskilda samfälligheter,
ej må utlämnas, förrän tio år från uppgiftens datum förflutit; dock
att, såvida med hänsyn till uppgiftens natur eller det ändamål, för
vilket den åstundas, och omständigheterna i övrigt trygghet kan an-
tagas vara för handen, att ett tidigare utlämnande icke kommer att
missbrukas till skada för den, som avgivit uppgiften eller eljest däri
avses, utlämnande även före sagda tidpunkt må äga rum; ägande
vederbörande myndighet att därvid göra de förbehåll, som kunna
prövas erforderliga. Den, som obehörigen utlämnar uppgift eller i
tryck offentliggör uppgift, som han vet vara obehörigen utlämnad,
så ock den, som bryter emot förbehåll, varunder utlämnande skett,
böte från och med femtio till och med trehundra riksdaler.

Att de från — — — — — femtio riksdaler.
Att ansökning — — — — — femtio riksdaler.
Att sådant, som — — — — — huvudsaken.
I övrigt, och — — — — — stadgat är.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Edén, Mannheimer, Olof Olsson, August Ljunggren, Gullberg, Larsson* i Västerås, *Ericsson* i Vallsta, *Kropp, Sterne* och *Törnkvist*, vilka hemställt, att Kungl. Maj:ts ovanberörda proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan begärdes ordet av

Herr *Edén*, som yttrade: Herr talman! Det nu föreliggande förslaget till ändring i tryckfrihetsförordningen avser endast, att tiden för hemlighållande av de uppgifter, som inlämnas för den

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 75.

Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)

officiella statistiken, skall utsträckas från fem till tio år. Om behövligheten av denna utsträckning eller i varje fall om att den behövligheten är så stor, att den kan uppväga de därmed förenade olägenheter, ha samtliga ledamöter från vänsterpartierna icke kunnat övertyga sig. Vi ha därför i en reservation yrkat avslag på Kungl. Maj:ts föreliggande proposition. Skälet är naturligtvis först och främst, det att man icke bör utsträcka tiden för handlingars hemlighållande längre, än det visat sig vara oundgängligen nödvändigt. Nu har visserligen yrkande framkommit på utsträckning av denna tid för *vissa* statistiska uppgifter, men det har icke framkommit sådana yrkanden beträffande andra statistiska uppgifter, och det oaktat har det kungliga förslaget låtit tidsutsträckningen gälla alla sådana uppgifter. Dessutom är att märka, att under frågans förberedande behandling i kommerskollegium, som närmast haft med saken att skaffa, har ett förslag uppgjorts, som visserligen gått ut på att utsträcka tiden för hemlighållande av sådana handlingar, men vari man å andra sidan också sökt lämna bättre garantier för att handlingarna skulle utlämnas i vissa fall när de behövas för forskning eller dylika ändamål. Hela denna synpunkt har emellertid vid den fortsatta behandlingen av saken bortfallit och sålunda icke kommit till synes i Kungl. Maj:ts förslag.

Vi ha icke kunnat finna annat än att det under sådana omständigheter icke anförts tillräckliga skäl för en sådan utsträckning av tiden för dessa handlingars hemlighållande, som Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet förordat. Jag ber därför att i anslutning till vad i reservationen ytterligare utvecklats få yrka avslag på utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts proposition.

Härefter anförde

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Stenberg: Herr vice talman! Då det i reservationen säges att en utsträckning av sekretessen beträffande offentliga handlingar — vare sig det är fråga om de nya områden, som därav skola beröras, eller om tiden för hemlighållandet — bör ske med den största varsamhet, så är detta något, vari jag kan instämma, men jag tror, att i det fall, som nu föreligger, goda skäl finnas för det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt. Det gäller, att den skyddstid, som i tryckfrihetsförordningen är stadgad för statistiska primäruppgifter, skulle utsträckas från fem till tio år.

Den officiella statistiken kommer till på olika sätt. Ofta lämnas primäruppgifterna av offentliga myndigheter till de statistiska verken, som sedermera bearbeta dem för publikation. Men i andra fall — och dessa bli allt talrikare — ligga till grund för statistiken uppgifter från enskilda personer, vilka vid uppgifternas avfattande utsätta sina namn, — s. k. nominativa uppgifter. Då statistiken åstadkommes på detta sätt, bli enskilda personers förhållanden kända därigenom att de komma fram i primäruppgifterna. Detta har icke ansetts vara lämpligt, med mindre under viss tid från uppgif-

ternas lämnande skydd för deras offentliggörande beredes. Denna tid har satts till fem år, under vilka uppgifterna icke få offentliggöras, såvida det icke kan antagas föreligga trygghet för att ett tidigare utlämnande icke skall missbrukas till skada för den, som avgivit uppgifterna eller eljest däri avses. Det är denna tid, som på vissa håll, särskilt bland näringsidkare, ansetts vara för kort. Näringsidkarna ha vänt sig till kommerskollegiet och socialstyrelsen och upprepade gånger framhållit sina bekymmer för att, därest det är möjligt för vem som helst att redan efter fem år taga del av uppgifterna, dessa icke skulle vara tillräckligt skyddade. Kommerskollegiet har funnit de sålunda framförda önskningarna vara förtjänta av uppmärksamhet och gjort en framställning till Kungl. Maj:t om skyddstidens utsträckande till tio år. Härvid har kollegiet påpekat, att det icke endast var i den enskildes intresse, att skyddstiden blir längre, utan att det vore statistiken till gagn, att icke allt för kort tid i detta avseende utmättes. Det anses nämligen, att ju längre skyddstiden är, med desto större säkerhet kan det allmänna påräkna, att de uppgifter, som lämnas, också bliva sanna och fullständiga. Om den, som avgiver en uppgift tror sig kunna komma att lida skada genom att uppgiften för tidigt offentliggöres, anses häri för honom ligga en frestelse att icke lämna uppgiften korrekt och så fullständig som eljest skulle vara fallet.

Nu säga reservanterna, att det syntes, som om man hade rätt att ställa sig mycket tveksam till den frågan, om verkligen i allmänhet en näringsidkare, som över huvud fruktade för att vissa hans uppgifter icke skulle komma att hemlighållas, kunde förväntas avgiva fullständigare och tillförlitligare uppgifter, om skyddstiden bleve tio år i stället för fem år.

Det är ju icke så gott att säga, huru härmed förhåller sig, men den opinion, som från näringsidkarhåll framkommit i detta fall, är så pass stark, att jag för min del anser mig böra tro, att det ligger sanning i att man kan vänta, att uppgifterna bliva säkrare och fullständigare, om man går näringsidkarna till mötes i fråga om skyddstidens utsträckande.

Nu har den föregående talaren, konstitutionsutskottets ärade ordförande, sagt, att man i propositionen föreslagit en längre skyddstid utan att samtidigt fästa avseende vid de invändningar, som framkommit i fråga om avfattningen av den del av ifrågavarande stadgande, varigenom bestämmes, under vilka omständigheter statistiska uppgifter under skyddstiden må offentliggöras.

Den ledamot i kommerskollegiet, som fått sig anförtrott att verkställa utredning och utarbeta förslag till ny bestämmelse i förevarande avseende, har uttalat som sin mening, att den i ämnet gällande föreskriften, icke vore lyckligt avfattad, då den innehåller, att utlämnande under skyddstiden får ske, när trovighet kan antagas föreligga för att det tidigare utlämnandet icke skall missbrukas till skada för uppgiftens avlämnare eller den, som eljest avses i uppgiften. Han har föreslagit, att man i stället för den mera allmänt hållna förutsättningen skulle stadga vissa närmare bestämda fall,

Ang. ändrad
tydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)

då utlämnande finge äga rum. Man skulle nämligen föreskriva, att om utlämnande behövdes för domstols eller annat publikt ärende eller ock för forskningar av otvivelaktigt vetenskaplig syftning, så skulle utlämnande få ske före skyddstidens utgång.

Denna formulering lider dock otvivelaktigt av vissa brister, emedan den begränsar de ändamål, för vilka man skulle få utlämna handlingar under den bestämda skyddstiden, till de uppgivna ändamålen, men man väl kan tänka sig även andra, som måste anses legitima. Kommerskollegiet har heller icke för sin del velat gå med på den föreslagna ändringen av bestämmelsen.

I reservationen säges vidare, att en tjänsteman i kommerskollegiet — f. ö. samma man som den nyss avsedde ledamoten — framställt erinringar i enahanda syfte i en skrivelse, som på sin tid överlämnats till kommitterade, vilka år 1912 avgåvo förslag till ny tryckfrihetsordning. Men härvid är att märka, att tryckfrihetskommittéer icke fäste större avseende vid detta, än att de föreslogo en mindre, redaktionell jämkning av den nuvarande lydelsen av ifrågasvarande stycke i 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen. Det föreslogs, att man i stället för att fordra, att trygghet skulle anses föreligga för att missbruk icke skulle ske, endast skulle fordra, att det kunde antagas, att missbruk icke skulle komma att ske. Den föreslagna förutsättningen är ju en nyans svagare än den nu uppställda, och en sådan jämkning av bestämmelsen har jag för min del ingenting emot. Men detta är en sak för sig, som icke bör sammanblandas med frågan om skyddstidens utsträckning, ty vare sig denna tid sättes till fem eller till tio år, bör man se till, att föreskriften om utlämnande under skyddstiden är lämpligt avfattad. Jag tror, att man i det hänseendet icke kan rikta någon allvarlig erinran åtminstone mot den avfattning, som tryckfrihetskommittéer upptagit i sitt betänkande.

De farhågor, som uttalats av reservanterna, finner jag alltså för min del icke vara av den vägande beskaffenhet, att man för deras skull bör underlåta att vidtaga en ändring av tryckfrihetsförordningen, som från näringsidkarhåll livligt önskas och som även i allmänt, statistiskt intresse säkerligen vore till nytta.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har ju ytterligare försökt att motivera behovet av den här föreslagna ändringen. Jag vill emellertid erinra om, vilket herr statsrådet även själv erkände, att här ha varit ifrågasatta flera olika formuleringar. Herrarna kunna själva finna av det föreliggande utlåtandet, hurusom Kungl. Maj:t har valt det allra längst gående förslaget i fråga om tiden för dessa uppgifters hemlighållande. Det är klart, att vi reservanter inom utskottet gärna velat bidraga till att de uppgifter som lämnas, bli så tillförlitliga som möjligt. Men för min del har jag icke kunnat finna av det anförande, som nyss hölls av herr statsrådet, att de skäl, som tidigare anförts, härigenom blivit på något sätt stärkta. Om en arbetsgivare över huvud taget fruktar, att de uppgifter som

han lämnar, skola missbrukas, så tillåter jag mig fortfarande be-
tvivla, att det har någon betydelse för en sådan arbetsgivare om upp-
gifterna hemlighållas i fem eller tio år. Detta är för mig det be-
stämmande i detta avseende, och man bör icke vidtaga ändringar i
grundlagen, utan att man funnit dem högst nödiga och nyttiga. Jag
kan icke finna, att den här föreslagna ändringen med den utsträckta
tiden för uppgifternas hemlighållande är varken nödig eller nyttig,
och därför yrkar jag bifall till reservationen.

Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)

Herr R ä f: Ja, herr vice talman, här är det ju endast fråga
om man skall behålla tiden för hemlighållande av dessa uppgifter
till fem år som det nu är, eller om man skall utöka tiden till tio år.
Jag vill nu icke ingå i vidare resonemang om den saken, men jag
tycker att var och en skulle kunna härvidlag gå till sig själv: om
han vore yrkesidkare och hade vissa saker som han för affärens skull
ville och måste hemlighålla, skulle han nog önska tioårig sekretess
i stället för femårig. Då ju Kungl. Maj:t stödjer sig på auktoriteter,
synes det mig vara förnuftigt att gå på den lilla ändringen från
fem till tio år. När jag anslutit mig till utskottets hemställan, har
jag förnämligast gjort det av intresse för statistikens riktighet. Det
är naturligtvis uppenbart för var och en som skall lämna dessa sta-
tistiska uppgifter, att han blir mera förbehållsam, om uppgifterna
skola ställas under sekretess i fem år, än om de skola hemlighållas
under tio år.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr
vice talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets
hemställan, dels ock på avslag å berörda hemställan fattade kam-
maren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 14.

Vidare förekom till behandling konstitutionsutskottets utlåtan-
de nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 262, med
förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.

I enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit uti en till riksdagen
avlåten och till konstitutionsutskottets förberedande behandling re-
mitterad proposition, nr 262, hemställde utskottet, att riksdagen
mätte antaga såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling föl-
jande

Förslag till

ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

§ 2.

4:o. I grund av — — — — — som helst.

Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)

Vid föregående tillåtelse skola följande undantag ovägerligen iakttagas:

Att protokoll, hållna — — — — — uppenbara.
Att ej några — — — — — femtio riksdaler.
Att mobiliseringsplaner — — — — — konfiskeras.
Att, där underrätt — — — — — konfiskeras.
Att, i vad — — — — — femtio riksdaler.
Det skall — — — — — sexton skillingar.
Att protokoll — — — — — sexton skillingar.
Att ingen — — — — — sexton skillingar.
Att utdrag — — — — — femtio riksdaler.

Att till försäkringsrådet eller riksförsäkringsanstalten inkomna handlingar, från nämnda myndigheter utgångna skrivelser samt hos dem förda protokoll och anteckningar, såvitt de röra enskildas personliga förhållanden eller avse arbetet i arbetsgivares rörelse, företag eller verksamhet eller de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, eller arbetarnas antal, arbetstid och avlöningsförhållanden, ej må utlämnas förrän tio år förflutit från handlingens datum, därest ej med hänsyn till de förhållanden, under vilka ett tidigare utlämnande ifrågasättes, trygghet kan anses vara för handen, att detsamma ej kommer att missbrukas till skada för den, som i handlingen avses; ägande vederbörande myndighet, då undantag sålunda medgives, att göra de förbehåll, som prövas erforderliga. Den, som obehörigen utlämnar handling eller i tryck offentliggör handling, som han vet vara obehörigen utlämnad, så ock den, som bryter emot förbehåll, varunder utlämnande skett, böte från och med femtio till och med trehundra riksdaler.

Att uppgifter — — — — — femtio riksdaler.
Att för — — — — — trehundra riksdaler.
Att de från — — — — — femtio riksdaler.
Att ansökning — — — — — femtio riksdaler.
Att sådant, som — — — — — huvudsaken.
I övrigt, och — — — — — stadgat är.

Vid utlåtagandet var emellertid fogad reservation av herrar *Edén, Mannheimer, Olof Olsson, August Ljunggren, Gullberg, Larsson* i Västerås, *Hallén, Ericsson* i Vallsta, *Kropp* och *Sterne*, vilka ansett, att tidsgränsen för ifrågavarande handlingars hemlighållande i enlighet med riksförsäkringsanstaltens förslag bort sättas till 5 år.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr *Törnkvist* yttrade: Herr vice talman, mina herrar! Här föreligger ett ärende, som står i samband med beslutet om olycksfallsförsäkringslagen, som antogs förlidet år. Vid behandlingen av denna lag befanns det vara nödvändigt att från arbetsgivarna infordra vissa uppgifter, som voro behöfliga för att kunna fastställa arbetarnas inkomster och dylikt, för att få ledning vid bestämmandet av de ersättningsbelopp, som skall utgå till skadade arbetare.

Dessa uppgifter ville emellertid arbetsgivarna icke lämna, med mindre vederbörligt skydd bestämdes i tryckfrihetsförordningen, så att icke arbetsgivarna nödgades att i samband med detta blotta något av det som kallades yrkeshemligheter. I anledning därav inflickades en så kallad övergångsbestämmelse i § 37, som säger, att stadgandet i § 17 första stycket icke bör tillämpas förrän sådan ändring vidtagits i tryckfrihetsförordningen, att i nämnda stadgande omförmälda uppgifter beredas skydd mot obehörigt offentliggörande.

Ang. ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

Denna ändring formulerades av utskottet, och det står i lagens 17 § första stycket följande: »Arbetsgivaren är pliktig att när som helst på därom framställd begäran till försäkringsrådet samt, där försäkringen äger rum i riksförsäkringsanstalten, jämväl till anstalten lämna sådan uppgift om arbetet och de förhållanden under vilka det bedrivs, samt om arbetarnes antal, arbetstid och avlöningsförhållanden, som må erfordras för bestämmande av försäkringsavgift eller ersättningsbelopp.» Så formulerade utskottet detta stycke i § 17 av lagen om vad som kunde anses komma under kravet på erforderligt skydd för till försäkringen lämnade uppgifter.

Nu har utskottet slaviskt avskrivit detta paragrafens första stycke. Jag hade icke tillfälle att såsom suppleant i utskottet vara med om ärendets behandling, men jag vet icke av vilken anledning man slaviskt avskrivit första stycket i § 17. Man har generaliserat uppgifterna, d. v. s. lagt alla uppgifter, som arbetsgivarna skulle lämna till försäkringsrådet, under tryckfrihetsförordningens skydd, i stället för att gå den andra vägen som åtminstone förefaller mig vara i bättre överensstämmelse med tryckfrihetsförordningens anda, nämligen att hävda tryckfriheten i stort och skydda i speciella fall.

Det synes mig att utskottet haft en ledning för en sådan handling i de kommentarier, som det särskilda utskottet självt har givit till § 17 i sitt betänkande i fjol. Där säges det nämligen, att de uppgifter som det enligt denna paragraf åligger arbetsgivaren att lämna, »torde åtminstone delvis beröra sådana till affärshemligheten hänförliga förhållanden» o. s. v. Jag minnes mycket väl i det särskilda utskottet i fjol, där jag hade tillfälle att vara med då frågan behandlades, att de som där betraktade sig såsom arbetsgivares representanter, icke räknade med att få infogad i lagen en slavisk avskrift av formuleringen av § 17 i olycksfallsförsäkringslagen, utan när man gick till arbetet för att söka skydda de uppgifter arbetsgivarna skulle lämna för dessa fall, så var det meningen, att man ur denna formulering av § 17 skulle draga endast vad som oundgängligen måste anses såsom sådana uppgifter och måste skyddas i överensstämmelse med vad arbetsgivarna ansågo riktigt.

Jag kan för min del icke inse att utskottets intagna ståndpunkt är riktig — och reservanternas stå på principiellt samma linje, de skilja sig från utskottets majoritet blott i fråga om tiden varunder detta skydd skall bibehållas, tio eller fem år — jag kan icke inse, att denna princip är i överensstämmelse med vad man ansåg vara riktigt under fjolåret. Jag tycker man kan skönja en viss strävan hos arbetsgivaredömet i vårt land att, i den mån ekonomien och före-

Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)

tagsamheten förtrustas och bliva starkare, i den mån de bliva jag skulle vilja säga icke personligt utan bolagsmässigt individualiserade, draga in allt möjligt inom sin sfär och förhemliga det, till och med sådana frågor, där samhället har intresse av att veta, hur man behandlar arbetarna, och dylikt. Jag tror icke, att samhället kan vara betjänt med att riksdagen godkänner en sådan utveckling. Jag för min del är alldeles övertygad om, att, om man släpper efter gång på gång i sådana, som det kan tyckas, detaljfrågor, måste det förr eller senare bli en kamp för att bryta just detta, som eljest i framtiden kommer att bli hela samhället övermäktigt. Vi skola få se, att detta blir utvecklingen på detta område, och därför böra vi se upp och icke släppa efter, vilket jag tycker att konstitutionsutskottet gjort i detta fall.

Jag vet, att man kan göra den invändningen, att om man icke gör denna formulering, kan riks försäkringsanstalten icke fungera på beräknat sätt. Men jag svarar: den kan fungera, även om arbetsgivarna förklara, att de icke vilja lämna uppgifterna, ty är det ruter i riks försäkringsanstalten, så finnes det utvägar på vilka man kan framtvunga uppgifter från arbetsgivarna, utan att göra det medgivandet, att uppgifterna skola skyddas, även om man finner, att de blotta fullkomligt abnorma och samhällsfarliga förhållanden inom verksamheten i fråga.

Som frågan nu ligger, vågar jag för min del icke framställa något yrkande om avslag. Det yrkandet skulle ha framställts tidigare, så att konstitutionsutskottet hade kunnat — jag tror båda vänsterpartierna kunnat bli överens om den saken — fatta en bestämd position som gjort saken betydligt klarare. Då jag har en del erfarenheter från utskottet i fjol, har jag emellertid velat göra denna reservation till protokollet vid ärendets behandling i dag, för att för min del åtminstone få tillfälle att avråda från, att man fortsätter på denna väg att i övist eller vist nit, vilket som helst, och bara för att skydda en persons eller ett företags hemligheter, förkväver andra betydelsefulla intressen, så att man icke får erforderlig uppsikt över dessa senare intressen och kan skydda dem.

Herr talmannen, som under herr Törnkvists anförande återtagit ledningen av förhandlingarna, lämnade nu ordet till

Herr R ä f, som yttrade: Jag kan förstå den siste ärade talarrens farhågor för att över huvud röra vid tryckfrihetsförordningen, ty jag förmodar, att han är vald på programmet fullständig tryckfrihet, och då är det klart att han icke vill vara med om att pruta på den saken.

Emellertid har jag det intrycket av utskottets utlåtande i frågan, att det skulle vara just till förmån för arbetarna, om detta förslag bifölles, ty det heter, att detta skydd icke kommer att missbrukas till skada för dem som avses i uppgifterna. Om det sedan skall vara fem eller tio års skyddstid, därom må arbetarna själva döma. Jag anser det förmånligast, om sekretessen bevaras i tio år, och yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Vidare anförde

Herr E d é n: Herr talman! Jag behöver kanske icke närmare utveckla, varför utskottets representanter från vänsterpartierna icke ha ansett sig kunna undgå att i princip tillstyrka detta förslag. Detta är redan i viss mån indirekt erkänt av den talare, som öppnade debatten i dag, då han själv fann, att han icke kunde framställa något avslagsyrkande.

Saken ligger ju helt enkelt så, att vi varit bundna till händer och fötter genom den avfattning av övergångsbestämmelsen i olycksfallsförsäkringslagen, som angav, att vissa i paragraf 17 omnämnda uppgifter måste skyddas; i annat fall skulle paragrafen icke träda i kraft. Det fanns ingen möjlighet att få paragraf 17 att träda i kraft annat än genom att taga in samtliga dessa i paragrafen omnämnda uppgifter under skyddet, ty annars komme paragrafen fortfarande att stå ogiltig. Den senaste ärade talaren vet kanske också, att denna fråga var föremål för mycket grundligt övervägande inom konstitutionsutskottet, och att man, om jag så får uttrycka mig, spjärnat emot i det längsta mot att svälja denna avfattning av paragrafen. Men man fann till slut, att det var icke möjligt annat, då det genom ett föregående riksdagsbeslut i själva verket på förhand avgjorts, att man skulle gå den vägen.

Jag tror således icke, att man skall behöva befara, att detta innebär något prejudicerande i fråga om efterlåtenhet från vänsterpartiernas sida i fråga om ändringar i tryckfrihetsförordningen. Att detta icke är fallet, därpå finns för övrigt nog i utskottets andra utlåtanden ganska tydliga bevis. Här förelågo sådana omständigheter, att vi icke kunde undgå att tillstyrka bifall.

Vi ha dock på den enda punkt, där vår handlingsfrihet var obesuren, också velat använda den, och det är på den punkt, som gällde tiden för ifrågavarande handlingars hemlighållande. Den har i den kungl. propositionen bestämts till tio år, i överensstämmelse med det yrkande om en allmän utsträckning av sekretessen för statistiska uppgifter till tio år, som kammaren nyss behandlade. Kammaren har emellertid på mitt yrkande nyss avslagit denna utsträckning i allmänhet från fem till tio år. Under sådana förhållanden är det en ren konsekvens av kammarens nyss fattade beslut, att den också vid denna nya bestämmelse sätter tiden för handlingarnas hemlighållande till fem år och icke till tio år. Jag ber att i enlighet härmed få yrka bifall till utskottsvänsterns förslag, d. v. s. bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslås i den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Sterne: Herr talman, mina herrar! Jag har också ett behov av att under sigillet till beslutet angående de föreslagna förändringarna i tryckfrihetsförordningen lägga biskop Brasks reservation: Härtill är jag nödd och tvungen.

Ty det är verkligen så, att jag varit i den allra största samvetsnöd, då jag funnit mig bunden av ett föregående års riksdags-

Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)

beslut och tvingad att gå med på de synnerligen betänkliga inskränkningar och beskränkningar av publiciteten, som man här kommit till.

Fjärde punkten i tryckfrihetsförordningens 2 § intog ursprungligen en ganska liten plats i grundlagen, men har under senaste åren svällt ut på ett oroväckande sätt. Inledningen till den æran började redan 1913 i spioneriskräckens tecken. Den har fortsatt undan för undan för att kulminera i år, när man fick se en hel rad föreslagna inskränkningar. Först kommer man med den av andra kammaren lyckligen avvisade förlängningen av sekretesstiden från fem till tio år, för det andra kommer man med den grupp av handlingar, som kan tänkas bli omfattade av den nya äktenskapslagen och lägger den under sekretess, och för det tredje kommer man med ett alldeles oformligt långt förslag rörande tryckfrihetsinskränkningar i frågor rörande statens upphandling, där det finnes en mening, som i och för sig upptar icke mindre än trettiofyra rader utan punkt emellan, och som också skall införas i fjärde punkten av § 2. Slutligen har man det nu föreliggande ärendet, där det gäller att taga undan en hel grupp av sådana handlingar, som det f. ö. är rena löjligheten att belägga med sekretess, därför att de för närvarande icke kunna hemlighållas med den bestämmelse man här inför.

Eller tror någon arbetsgivare, att det blir till någon glädje för honom att få sekretess i detta stycke? När t. ex. polisförhör skall hållas om en olyckshändelse vid en fabrik, så kommer en del av dessa uppgifter in i polisrapporten. När protokollet går till riks-försäkringsanstalten, omgärdas det med sekretess, men så länge det ligger kvar på vederbörande polisstation i respektive ort, då är det en offentlig handling. Menar man således, att man skall trava på i ullstrumporna och draga ut konsekvenserna av vad man här i dag beslutat? Menar man att göra dessa protokoll i allmänhet hemliga och lagda under sekretess? Menar man än vidare, att man skall gå ut och söka förbjuda exempelvis möjligheten att återgiva arbetareantalet eller arbetarnas förhållanden eller deras arbetstid vid en fabrik, när man kan skaffa upplysningar om dessa saker på annat håll? Men konsekvenserna leda dit, mina herrar, och är man icke beredd att taga dessa konsekvenser i framtiden, så kan jag vid alla gudar icke se, varför arbetsgivarna äro så intresserade av att få en sekretess, som är fullkomligt meningslös.

Det tjänar emellertid icke något till att nu upptaga tiden med att förvåna sig över denna brist på känsla inför vikten och behovet av obesuren tryckfrihet, som vi förut ägt. Jag ville bara säga, att den indignation, som visades vid behandlingen av ett föregående konstitutionsutskottets betänkande, varit mera passande att anlägga just här. Det förvånar mig verkligen, när jag ser hur platserna på yttersta vänsterns bänkar stå tomma och gapande, ty detta, att slå vakt kring tryckfrihetsförordningen och dess bestämmelser, är en demokratiens viktigaste och heligaste angelägenhet. Här äro vi nu bundna, ty ifall vi önska att olycksfallsförsäkrings-

lagen skall träda i kraft i hela sin utsträckning, tvingas vi att godtaga förslaget. Men jag vill med detta anförande iulägga min protest och ge uttryck för min indignation och varna för att man försöker gå en hårsman vidare på de farliga vägar man nu beträder, ty då vägrar jag bestämt i vändningen.

Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)

Herr Lindqvist i Stockholm: Herr talman! Jag var med i det särskilda utskott, som förlidet år behandlade denna fråga och därvid avfattade sitt utlåtande på ett sätt, som föranledde, att detta yrkande om ändring i tryckfrihetsförordningen kom med, som nu ligger på bordet här.

Jag är villig att erkänna, att utskottet i fjol på grund av den mångfald ärenden, som var inrymd i denna stora sak, som vi då behandlade, icke tillräckligt noggrant tänkte sig in i denna fråga som en särskild fråga och gav den en sådan formulering, att man kom fullständigt på den säkra sidan. Men jag för min del utgick åtminstone då från den utgångspunkten, att när en förändring i grundlagen skulle göras, skulle den ske på ett lämpligt sätt, och att man icke, som konstitutionsutskottet nu har gjort, skulle slaviskt följa den text, som formulerades i det utlåtande vi antogo i fjol.

Nu säger konstitutionsutskottets ärade ordförande, att man varit tvungen att gå denna vägen vid ärendets behandling i utskottet. Det gällde att lämna ett visst skydd åt en del saker, och då måste man taga det på det sätt, som här har tänkts. Jag har den uppfattningen, att konstitutionsutskottet haft en möjlighet att icke taga med den upprepning av olika saker, som nu blivit utskrivna i grundlagen, utan kunnat taga det mera generellt. I själva verket blir det ju icke så stor fara, så snart man begränsar sekretessen till att omfatta de handlingar, som gå till riks försäkringsanstalten, ty de uppgifter, det här gäller, kan man få på annat håll, om man så önskar, och behöver icke gå till riks försäkringsanstalten för att få dem.

Det ligger emellertid en fara i att detta blir något prejudicerande, så att man ger sig ut på dessa stora vidder över hela linjen och försöker göra allting till hemliga handlingar, och då äro vi naturligtvis inne på en farlig väg, ty då blir det icke möjligt för oss att få reda på vare sig det ena eller det andra.

Jag finner mig emellertid pliktig att göra en invändning mot en ärad partivän, som sade, att man skulle vara böjd för att avslå detta och således förorsaka, att bestämmelserna om olycksfallsförsäkringslagen icke skulle träda i verksamhet på den punkten. Men gentemot det skulle jag vilja säga, att det anser jag skulle vara en ren olycka. Jag är av den uppfattningen, att det är ofantligt värdefullt, att riks försäkringsanstalten äger möjlighet att gå till arbetsgivarna och med lagens myndighet kräva att få taga del av deras böcker och handlingar och allt som kan vara av vikt för bedömande av de angelägenheter anstalten kan ha att utreda. Man

Ang. ändrad
lydelse av
§ 2 4:o tryck-
frihetsför-
ordningen.
(Forts.)

måste naturligtvis sörja för att den möjligheten finnes för riksför-
säkringsanstalten.

Soms saken nu ligger, och på den tidpunkt vi nu befinna oss
i riksdagsarbetet, är det naturligtvis inte möjligt att komma fram
till något annat än vad utskottet nu föreslagit, och med den reserva-
tion, som kan ligga i de ord, jag här anfört, vill jag också för min
del säga, att man får väl bita i det sura äpplet. Vi böra emeller-
tid sörja för att detta beslut icke drager med sig de konsekvenser,
som man fruktar, och därför vill jag sluta mig till den reserva-
tion, som är fogad till utskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen
propositioner å de yrkanden, som därunder förekommit; och biföll
kammaren utskottets hemställan med den förändring, som förordats i
den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 15.

Konstitutionsutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition, nr 368, med förslag till ändrad lydelse av § 2
4:o tryckfrihetsförordningen föredrogs nu; och blev utskottets däri
gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 16.

Ang. samarbete
mellan rege-
ring och riks-
dag i viktigare
utrikespolitiska
angelägenheter
m. m.

Härpå föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 29, i an-
ledning av väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t dels an-
gående åtgärder för åvägabringande av ett närmare samarbete mel-
lan regering och riksdag i viktigare utrikespolitiska angelägenheter,
dels angående beredande åt riksdagen av medbeslutanderätt eller
förhandlingsrätt med regeringen i utrikesärenden, dels om närmare
bestämmande av begreppet kommandomål m. m. Därvid yttrade

Herr R ä f: Jag ber att med hänvisning till reservationen på
sid. 23 i utlåtandet få yrka avslag å utskottets hemställan och bi-
fall till reservationen.

Herr E d é n: Herr talman! Jag skall fatta mig lika kort som
den föregående talaren och helt enkelt yrka bifall till utskottets
hemställan i alla tre punkterna, vilka motsvara de beslut som andra
kammaren fattade i fjol.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositi-
oner å de under överläggningen förekomna yrkandena blev utskottets
hemställan av kammaren bifallen.

§ 17.

Vid nu skedd föredragning av sammansatta stats- och lagut-
skottets nr 3 utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposi-

tion med förslag till ändrad lydelse av § 19 mom. 4 och § 34 mom. 2 värnpliktslagen den 17 september 1914 biföll kammaren utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,35 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.
